NR. 80 DECEMBER 2016

ASTERISK

DPU
AARHUS UNIVERSITET

TEMA
RADIKALISERING

PÆDAGOGIK SOM VÅBEN

POKÉMON GO
Børn og voksne samles igen foran skærmen

NY UNDERSØGELSE
Robotter laver ikke nok i skolen

DIAGNOSER
Pædagogisk forskning skal på banen

LEDER

MÅSKE ER MORS MAGT VORES MODSTANDSKRAFT

Hidtil har politiet været tilkaldt for at bekæmpe radikalisering og terror. Nu tilkaldes forældrene, pædagogerne og opdragerne også.

Af Claus Holm,
institutleder, DPU, Aarhus Universitet

Forskning fører til forudsigelser. Med større eller mindre sikkerhed fører forskning til viden om lineære og kausale forløb, sandsynlige og meningsgivende sammenhænge. En sådan viden er ofte meget praktisk. For eksempel bruger man den til at komme ulykker og forbrydelser i forkøbet. Det gør både politiet og pædagogikken. Men ikke alt lader sig forudsige, forebygge og kontrollere. Det gælder ikke mindst kampen mod radikalisering og terror. Her har afmagt hidtil kendetegnet indsatsen. Af samme grund efterlyser vi andre og mere magtfulde midler.

Overraskende nok har det ført til, at vi ikke kun tilkalder mere politi. Pædagogik og opdragelse skal også mobiliseres. Det fremgår af regeringens handleplan fra oktober 2016 til bekæmpelse af ekstremisme og radikalisering. Planen omfatter også anbefalinger til pædagogisk forskning, uddannelsesinstitutioner og forældre (coaches) om at deltage i kampen mod ekstremisme. Men er der overhovedet gode grunde til at tro på, at pædagogik og opdragelse gør en større forskel, når det gælder om at skabe modstandskraft mod radikalisering og terrorisme?

Forfatteren Hans Magnus Enzensberger troede ikke et øjeblik på det. I sit essay om den radikale taber, kaldet "Skrækkens mænd", fra 2006 forklarede han os, at gerningsmændene er isolerede personer, hadefulde tabere uden værdimæssigt og kollektivt tilhørsforhold. Og hvad der er værre, er, at dette had, med islam som ideologisk tændsats, slår over i terrorisme. Og det har vi ingen modtræk mod. Vi må derfor leve med disse usikkerheds- og utryghedsskabende aktioner, der uden varsel bryder ind og forbryder sig mod vores livsform.

Men Enzensberger overså formentlig noget, nemlig pædagogikken og opdragelsens opgave med at etablere tilhørsforhold fra en generation til den næste ved overførsel af ikke-ekstremistiske ideologiske værdier forstås. Hvordan en sådan indsats mere konkret kan foregå, og hvor effektiv den overhovedet kan blive, ja, det er der endnu ikke helt klare svar på, men heldigvis er indsatsen for at give dem gået i gang.

Et af de foreløbige svar fra forskningen er dog, at familien og forældrene udgør en lokal modstandskraft mod radikal og/eller militant islamisme. Det budskab blev fremsat i februar i år i en af Danmarks Radios 21 Søndag-udsendelser. Udsendelsen illustrerede særligt mødrenes magt ved at vise kvinder, der holdt møde sammen, gik tur på Nørrebro og tilsyneladende fik talt om, hvordan de fik deres sønner på andre tanker end radikalt islamistiske.

Baggrunden for nyhedshistorien var rapporten "Modstandskraft mod radikalisering og voldelig ekstremisme" (udarbejdet af CERTA Intelligence and Security for Tryg-Fonden), der består af en gennemgang af eksisterende forskning og eksplorative studier af lokal modstandskraft i udvalgte danske lokalmiljøer i Gellerupparken, Vollsmose og Mjølnerparken. Disse studier pegede på familien og forældrene som den vigtigste modstandskraft mod radikalisering.

Men hvad er det mere præcist, der gør forældre til 'effektive modstandsfolk'. Ja, det ved vi som sagt ikke helt endnu. Alligevel vover jeg at udtrykke en forsigtig forudsigelse af, hvad yderligere forskning og indsatsen mod ekstremisme kan give os af svar nemlig forhåbentlig følgende: Forældre er i al almindelighed virkelighedsbekræftere, der udstråler, at verden er værd at leve (videre) i. Også når det bliver deres børns tur til at tage ansvaret for den. Er verden ikke god nok, så er det en del af et voksenansvar at engagere sig selv og sine børn i løsning af verdens problemer. Og er problemet en ekstremt farlig kombination af ensomhed og isolation blandt børn og unge kombineret med en virkelighedsfjern og fjendtlig ideologisk tankegang, så er der noget, der tyder på, at det er et problem, som forældre kan bidrage stærkt til at løse. Om de – med mødrene i spidsen – så også gør det, og måske kan gøre det endnu bedre? Ja, det er svært at sige med sikkerhed. Men forhåbentlig. ■

ASTERISK

nr. 80
December 2016

Tema
RADIKALISERING

Redaktører
Claus Holm
(ansvarshavende redaktør)
Mathilde Weirsøe (orlov)
Maj Juni

Redaktionskomité
Anne Maj Nielsen
Carsten Henriksen
Charlotte Ringsmose
Hanne Knudsen
Henrik Nitschke
Søren Christensen
Theresa Schilhab

Skribenter
Carsten Henriksen
Marie Louise Tüxen
Camilla Mehlsen
Knud Holt Nielsen
Maj Juni

Korrektur
Kirsten Kovacs

Redaktionens adr.
DPU – Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse,
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

Kontakt redaktionen
E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 8715 1815

Abonnement
Abonnementet er gratis og kan bestilles på
edu.au.dk/asterisk

Design: Hiske Jessen
Layout: Toke Bjørneboe
Forside: Morten Voigt
Tryk: Scanprint A/S
ISSN nr.: 1601-5754
Oplag: 11.500

Asterisk er et magasin for aktuel uddannelsesforskning. Asterisk udkommer fire gange årligt og er udgivet af DPU - Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet. Artikler eller illustrationer må ikke eftertrykkes uden tilladelse.

NORDIC ENVIRONMENTAL LABEL
541 006

TEMA: **RADIKALISERING**

S. 4-8

VILLE DU GØRE SOM OMAR?

Radikalisering er både et meget brugt og et meget misbrugt begreb. Måske skygger truslen om terror for den sociale og politiske afmagt i samfundet?

S. 10-14

NÅR MODKULTUR FÅR GROBUND I SKOLEN

Velkendte problemer med social marginalisering adresseres alt for ofte som et spørgsmål om kultur og etnicitet.

S.16-17

"DET ER IKKE RELEVANT AT VÆRE KRIMINEL OG SØGE JOB I EN BLOMSTERBUTIK"

Nyt projekt undersøger, hvad der er på spil, når mennesker bevæger sig på kryds og tværs af ekstreme grupperinger og bande- og rockermiljøet.

S.18-21

PÆDAGOGIK KAN FOREBYGGE RADIKALISERING

Bandeinvolvering og radikalisering kan forebygges med pædagogiske redskaber. Det handler om at skabe tillid, anerkendelse og fællesskaber på kanten.

S. 24-26

DERFOR HITTER POKÉMON GO

Et spil til smartphones har gjort skærmen til et fælles anliggende igen. Få spilforskerens forklaring på, hvorfor små farverige væsener har befolket både børn og voksnes verden.

S. 28-31

ROBOTTER ER HÅRDT ARBEJDE

En ny undersøgelse af robotter i folkeskolen viser, at investeringer i robotteknologi ikke gør det alene – der skal også investeres i de fagprofessionelles møde med teknologien.

S. 34-35

KIG PÅ BØRN FREM FOR DIAGNOSER

Pædagogisk forskning kan forhindre, at de pædagogiske handlemuligheder stivner i diagnoser.

S.2 LEDER
S.15 KALENDER
S. 22-23 KORT NYT
S. 32-33 NYE BØGER

VILLE DU GØRE SOM OMAR?

I dag taler alle rask væk om radikalisering som et onde, vi må til livs. Men det er et ord, vi bør være varsomme med. Terrortruslen gør os blinde for den sociale og politiske afmagt i samfundet, og vi glemmer, at den radikale tanke er gavnlig for et demokrati. Asterisk ser på brug og misbrug af begrebet radikalisering.

Tekst af Carsten Henriksen
Illustration af Morten Voigt

Hverken politikere, medier eller befolkningen var et sekund i tvivl, da Omar El-Hussein i februar 2015 angreb Krudttønden og Synagogen i København og dræbte to civile: Det var terror.

Synagogen var sammen med et amerikansk luftfartsselskab ved Vesterport også målet, da to bomber i 1985 dræbte én person og kvæstede 32. Men dengang var statsminister Poul Schlüter mere tøvende med at kalde det terror.

"Gerningsmændene blev senere dømt, og i dag ville vi ikke tøve med at kalde dem terrorister. Men dengang ville man være sikker på, hvad det drejede sig om, før man kaldte det terror. Man ville helst undgå at bruge begrebet, og det tror jeg var klogt. Man ville undgå den enorme overreaktion, som vi til gengæld ser i dag, hvor Omar El-Husseins angreb straks bliver udråbt som terror," forklarer Lars Erslev Andersen, seniorforsker ved DIIS – Dansk Institut for Internationale Studier.

Noget var da også sket i mellemtiden. Med angrebet mod World Trade Center 11. september 2001 blev terrorisme med ét et alment begreb.

"I dag taler vi alle om 'terrorisme' uden at vi afkræver hinanden nogen forklaring på, hvad vi mener med det, selvom vi formentlig mener meget forskellige ting med det," siger Lars Erslev Andersen.

Terror eller frihedskamp

For terrorisme kan ifølge Lars Erslev Andersen ikke defineres entydigt.

"Det, vi kan sige, er, at terrorisme primært er en teknik, som består i at bruge illegitim vold for at fremme en politisk sag," siger han.

Indtil 11. september 2001 var terrorisme et problematisk begreb, uløseligt knyttet til de politiske diskussioner, det altid er en del af. Den voldelige palæstinensiske modstand mod Israel blev af nogen opfattet som terrorisme, af andre som en frihedskamp, hvor volden er det eneste mulige middel. Men modsætningen mellem terrorisme og frihedskamp er kunstig, mener Lars Erslev Andersen. Historien har mange eksempler på, hvordan terrorisme er blevet brugt i frihedskampe, vi i dag opfatter som legitime og endda retfærdige.

›

”Nelson Mandelas ANC-bevægelse, der bekæmpede apartheid i Sydafrika, blev opfattet som terrorister af den britiske regering under Margaret Thatcher, men i dag er han jo vores helt. Zionisterne brugte terror for at få briterne ud af Palæstina, hvilket skabte grobund for, at man kunne udråbe en israelsk stat i 1948. FLN's voldelige oprør mod den franske statsmagt førte til Algeriets selvstændighed i 1962. I alle tilfælde var der terror på spil, fordi der blev brugt illegitim vold til at fremme en konkret politisk sag. Volden var illegitim, fordi det i vores samfund altid er staten, der har monopol på at bruge vold,” siger Lars Erslev Andersen.

Har terroristen tænkt det igennem?

Men terror kan også være et middel til at realisere en mere diffus vision om et bedre samfund eller en mere retfærdig verdensorden.

”Den utopi, Osama bin Laden opstiller i sit forfatterskab er meget abstrakt. Det er en forestilling om, at det islamiske samfund, som han forstår det, kan skabe en mere retfærdig verden, og grundargumentet er, at vi med den nuværende verdensorden er ofre for en lang række uretfærdigheder. Derfor mente han, at der må gøres oprør. Det ligger jo også i den kristne doktrin om den retfærdige krig, at vi kan legitimere vold, fordi vi med krigen skaber en verden, der er bedre end den nuværende. Men dette er jo tanker hos ideologen Osama bin Laden. Det er højst tvivlsomt, om den enkelte terrorist i 11. september-angrebet havde tænkt det igennem på den måde,” siger Lars Erslev Andersen.

Og sådan forholder det sig formentlig for de fleste terroristers vedkommende, mener han.

”Hvis man ser på Baader-Meinhof-gruppen, var det i virkeligheden kun Ulrike Meinhof og Gudrun Ensslin, der for alvor havde tænkt det ideologisk igennem. Andreas Baader havde det knap nok, og mange af de andre var mest med på grund af sex og spænding,” siger Lars Erslev Andersen.

Han har også svært ved at se, at Omar El-Husseins angreb skulle have et større politisk formål.

”At han de sidste dage op til sin handling begyndte at uploade Islamisk Stat-propaganda, var nok mere et udtryk for, at han var voldelig i forvejen og så efterfølgende legitimerer sin voldelighed med en sag. Det var en amokhandling, der mere ligner et amerikansk skoleskyderi end organiseret terror. Men at han angriber vores forsamlings-, ytrings- og religionsfrihed giver belæg for at kalde det terror. Men man kunne også lade være. Hvad der er terror, er altid en politisk definition,” siger Lars Erslev Andersen.

> »Meget tyder på, at mange af de mennesker, vi kalder radikaliserede, af forskellige grunde er voldelige i forvejen og i konflikt med sig selv og det samfund, de lever i«
>
> Lars Erslev Andersen

HVAD BETYDER TERROR?

ORDET **'TERROR'** STAMMER FRA LATIN OG BETYDER **FRYGT**.

Fra det tredje århundrede betegner det en teknik, hvor magten benytter frygt for at få informationer ud af f.eks. fængslede eller slaver. Terror er et middel, som myndighederne, regimet eller herskeren bruger til at kontrollere undersåtterne.

Den betydning holder op gennem århundrederne, og vi kender den fra ældre leksika, der omtaler Hitlers Tysklad og Stalins Sovjet som terrorregimer, fordi de brugte frygt for at kontrollere undersåtterne.

Det er også den betydning vi finder hos Robbespierre under Den franske revolution i slutningen af 1700-tallet, hvor vi får ordet 'terrorisme'. Han ville bruge terror mod de kontrarevolutionære. Det stemte dog ikke godt overens med, at det var en borgerlig revolution, der ville skaffe suverænitet til folket.

Fra 1800-tallet ændrer terror betydning og betegner nu en aktionsform hos undersåtterne, f.eks. organiserede ikke-statslige grupper, vendt mod staten, regimet eller herskeren.

Det sker første gang i forbindelse med den russiske anarkismes bekæmpelse af zar-regimet. Den nye betydning spreder sig til USA og Europa op gennem 1800-tallet, og det er i den betydning af ordet, vi i dag taler om terrorisme.

KILDE: LARS ERSLEV ANDERSEN

Glem snakken om radikalisering

Han advarer mod den udbredte, men forsimplede forståelse af radikalisering som en proces, hvor mennesker med en adfærd, der ligger inden for samfundsnormalen, bliver indoktrineret med en ekstremistisk ideologi, hvorefter de potentielt griber til vold og begår terror.

”Meget tyder på, at mange af de mennesker, vi kalder radikaliserede, af forskellige grunde er voldelige i forvejen og i konflikt med sig selv og det samfund, de lever i. De begynder så at legitimere deres situation med, hvad de nu kan finde af ideologier rundtomkring,” siger han.

Radikalisering er nemlig ikke først og fremmest en ideologisk, men en social problematik. Mange af de socialpolitiske initiativer, der bliver taget til f.eks. at sikre bedre integration, er udmærkede, men hvis man sætter antiradikalisering på som overskrift, kan det virke stik modsat, mener Lars Erslev Andersen.

”Nå man kalder det antiradikalisering, siger man indirekte til de mennesker, som de gode initiativer er rettet imod: ”Ved I hvad, I er potentielle terrorister, men nu laver vi nogle tiltag, så I kan blive glade for at bo her.” Men man kan næsten høre dem sige: ”Fuck jer, det gider vi da ikke, I skal ikke komme og sige vi er terrorister.” I virkeligheden bør vi glemme al den snak om radikalisering og i stedet tale mere om, hvordan folk her i landet kan få samme muligheder for at udnytte de fælles samfundsgoder,” siger Lars Erslev Andersen.

Og faktisk gør radikaliseringsbegrebet mere skade ende gavn, mener han.

”Dels virker det stigmatiserende, dels virker det depolitiserende. Det vil sige, vi opfatter radikalisering som en art sygdom, der rammer enkeltindivider eller visse grupper i samfundet, og som vi må forsøge at forebygge eller kurere. Men det er ikke en sygdom. Alle de problemstillinger, der knytter sig til radikalisering, er først og fremmest sociale og politiske,” siger Lars Erslev Andersen.

Radikal kritik er en gave

Ifølge Asger Sørensen, lektor i pædagogisk filosofi ved DPU, Aarhus Universitet, er det et problem, at radikalisering i dag er blevet uløseligt knyttet til terror. For mens terror selvfølgelig er et negativt begreb, er det bestemt ikke er en selvfølge, at radikalisering er det.

Mindehøjtidelighed ved synagogen i København i forbindelse med årsdagen for drabet på Dan Uzan, der blev dræbt af Omar El-Hussein i 2015.

”Det er ærgerligt, når det at tænke radikalt på den måde bliver uacceptabelt. Det betyder nemlig, at den politiske radikale kritik, der forholder sig til sagen selv og forsøger at komme til bunds i den, bliver umulig. Radikal kommer af det latinske ord ’radix’ , der betyder ’rod’, og at være radikal betød ifølge Karl Marx at gå til roden. Radikal kritik består altså i at være kompromisløs i sin sandhedsfordring – men ikke nødvendigvis i sin handling,” forklarer Asger Sørensen.

Når den radikale kritik ikke bliver anerkendt som del af den politiske samtale, risikerer de radikale tanker at slå om i radikale handlinger.

”Det kan ske, hvis man ingen steder har at gå hen med sin kritik, hvor den både bliver hørt og taget alvorligt. Radikal kritik er en gave, fordi den prøver at komme til bunds i den politiske sag selv, men hvis magten er tavs, ikke svarer på kritikken og derved nægter at legitimere sig selv, risikerer den at gøre sine borgerne mere radikale, end godt er. Og når kritikken ender i terrorisme, er det klart, at der er noget helt galt i samfundet,” siger Asger Sørensen.

Grænser for anerkendelse?

Men hvad vil det sige at anerkende en radikal kritisk tanke?

> »Radikal kritik består altså i at være kompromisløs i sin sandhedsfordring – men ikke nødvendigvis i sin handling«
>
> Asger Sørensen

”Når en medarbejder forholder sig kritisk til en ledelsesbeslutning, og lederen siger: ‘jeg hører, hvad du siger’, er det ikke nødvendigvis et udtryk for, at lederen faktisk forholder sig til kritikken. Det kan blot være en social anerkendelse af, at medarbejderen har ret til at sige sig mening. Men anerkendelsen er først reel, når man tager selve sagen alvorligt og forsøger at se, hvordan der kan være en pointe eller et problem, også selvom man ikke uden videre kan løse det,” siger Asger Sørensen.

Selvom der er langt fra hverdagen på kontoret til den internationale terrorisme, er vi ifølge Asger Sørensen også nødt til at forstå substansen i f.eks. Osama bin Ladens radikale kritik af den eksisterende verdensorden. Hvor svært det end kan være, må vi anerkende både de fakta og den logik, der ligger bag. Logikken kan nemlig ikke nødvendigvis forkastes, selvom terrorangrebet er forkasteligt.

”Vi må rekonstruere, hvilken radikal kritik, der ligger i, at Osama bin Laden valgte netop de angrebsmål han gjorde. Han så Pentagon, Det hvide hus og World Trade Center som tre markante symboler på en skæv verdensorden. Terrorangrebet var en radikal handling med rod i et hjemløst retfærdighedsideal, der går imod denne verdensorden,” siger Asger Sørensen.

Han mener det er et udtryk for radikalisering af staternes kriminalitetsbekæmpelse, når de sender snigmordere eller droner ud efter terroristerne. Dermed afskærer de os fra at få at vide, hvad der egentlig lå dem på sinde.

”Vi ved ikke, hvordan Osama bin Laden ville argumentere, og vi har ikke adgang til Omar El-Husseins motiver, for de er døde, aflivet af staten. Men ligesom vi siger til vores børn: ’du er den store, nu har du ansvaret’, så må staterne også som de store tage ansvaret på sig: Magten forpligter til at agere myndigt og ikke misbruge voldsmonopolet,” siger Asger Sørensen.

›

RADIKALISERING UDEN TERROR

TRE EKSEMPLER PÅ CIVIL ULYDIGHED, DER ER LEGITIME, FORDI STATEN HAR MISTET LEGITIMITET.

1

1930:

GANDHIS SALT-MARCH

I Indien havde England indført skat på salt og forbudt folk at lave deres eget salt. Gandhi annoncerede derfor, at han ville gå til havet og lave salt. Det blev en kæmpe march, og England indså, at de havde mistet legitimitet og undlod at bruge magt til at håndhæve loven.

2

2007-08:

DEMONSTRATIONER FOR NYT UNGDOMSHUS

Københavns Kommune havde givet de unge et ungdomshus, men solgte efter nogle år bygningen, og de unge kunne derfor kræve et andet hus til erstatning. Efter ugentlige demonstrationer annoncerede de unge, at de i en ikke-voldelig aktion ville besætte et offentligt ejet tomt hus. På dagen forsøgte politiet at blokere for besættelsen, men erkendte, at de ikke havde legitimitet og afstod fra at bruge vold mod de unge. Dagen efter fik de unge lovning på et erstatningshus.

3

2013:

EDWARD SNOWDENS AFSLØRING AF OVERVÅGNING

Snowdens afsløringer af den amerikanske efterretningstjenestes omfattende overvågning af borgernes elektroniske adfærd er en ikke-voldelig radikal handling. Han mente, offentligheden har krav på at vide, hvordan staten krænker den individuelle frihed, men sandheden kunne ikke lægges frem i den almindelige politiske samtale, og civil ulydighed var eneste udvej. Endnu har den amerikanske stat ikke anerkendt afsløringernes legitimitet.

KILDE: ASGER SØRENSEN

»...når eleverne begynder at kende til det, terroristerne reagerer på, kan man spørge dem: Kunne I forestille jer at gøre det samme som Osama bin Laden eller Omar?«

Asger Sørensen

Der kan være tilfælde, hvor gerningsmændene er utilregnelige og derfor ikke kan tages alvorligt som agerende. Stadig har vi dog en forpligtelse til at prøve at forstå logikken bag handlingen, mener han.

”I tilfældet Anders Breivik diskuterede man, om han var tilregnelig eller skulle opfattes som syg, selvom han gav en fyldig begrundelse for sine handlinger. Der kan imidlertid være sager, hvor sammenhængen mellem mål og midler er så skæv, at man som ansvarlig myndighed må sige, at der foreligger et psykiatrisk tilfælde, hvor personen er ude af stand til at tage vare på sig selv og derfor også kan komme til at skade andre”, siger Asger Sørensen.

Omar El-Hussein var ikke et psykiatrisk tilfælde, men ifølge Asger Sørensen først og fremmest en socialt udsat ung mand, der havde store vanskeligheder, og som forgæves havde bedt myndighederne om hjælp. Men uanset om den radikale, voldelige handling har sit udspring i noget politisk, som i tilfældet Osama bin Laden, eller i noget socialt, som i tilfældet Omar El-Hussein, eller virker helt ude på overdrevet som i tilfældet Breivik, er den et udtryk for klar afmagt.

”Når man føler, man ikke magter at trænge igennem med den indlysende sandhed, man prøver at bringe til torvs – hvad enten det er en politisk sag eller et personligt eller socialt problem – kan desperationen blive så stor, at man griber til radikale handlinger. Det er et elementært menneskeligt fænomen,” siger Asger Sørensen.

Terror på skoleskemaet?

Han mener, at det både didaktisk og pædagogisk vil give god mening at undervise i terror og radikalisering i skolen. Begge dele peger på en større sag: spørgsmålet om hvad den menneskelige moral og erkendelse er i stand til at rumme.

”Man hører tit folk sige, at moralen er i krise. Men jeg vil vende det om og sige, at moralen er utrolig stærk. I betragtning af, hvor mange afskyeligheder vi kan opregne i verdenshistorien, er det fantastisk, at den menneskelige moral bliver ved med at reproducere sig selv. Vi er alle, også dem der kunne være potentielle terrorister, udstyret med en vis form for retfærdighedssans. Med udgangspunkt i den retfærdighedssans kan man sagtens undervise i terrorsagerne og se på, hvad årsager, motiver og begrundelser kan være. Og når eleverne begynder at kende til det, terroristerne reagerer på, kan man spørge dem: Kunne I forestille jer at gøre det samme som Osama bin Laden eller Omar?” siger Asger Sørensen.

Men naturligvis ikke uden at kæde det sammen med, hvad det vil sige, at staten opfører sig myndigt over for sine borgere.

”At undervise i terror er også at undervise i de grundlæggende principper, som staten bør styre efter, og som alle børn og voksne kender: At det forpligter at være den store,” slutter Asger Sørensen. ■

ASGER SØRENSEN
Ph.d. og lektor i pædagogisk filosofi ved DPU, Aarhus Universitet. Forsker bl.a. i politisk filosofi og moralfilosofi. Underviser på kandidatuddannelsen i pædagogisk filosofi og er koordinator på DPU's masteruddannelse i 'Medborgerskab og myndighed'.

LARS ERSLEV ANDERSEN
Seniorforsker ved DIIS – Dansk Institut for Internationale Studie. Forsker i International sikkerhedspolitik, herunder terrorismens idehistorie og terrorisme aktuelt og har i en årrække været benyttet som ekspert i mediernes dækning af terrorisme.

KOM TIL MESSE OM UDDANNELSESVIDENSKAB PÅ DPU

En messe hvor aftagere, alumner, studerende og potentielle studerende har mulighed for at mødes og blive klogere på hinanden og på uddannelsesvidenskab.

23 februar 2017 - Tuborgvej 164, Kbh. NV.
Program og tilmelding: edu.au.dk/uddannelsesvidenskab

* Uddannelsesvidenskab udbydes af DPU, Aarhus Universitet, og kan læses både i Aarhus og København.

DPU
AARHUS UNIVERSITET

NÅR MODKULTUR FÅR GROBUND I SKOLEN

Når etniske minoritetsunge understreger en fælles identitet som muslimer eller samler sig omkring en modkultur til skolen, skaber det bekymring og frygt for radikalisering. Fokus rettes ofte mod elevernes kultur og etnicitet, men der er tale om gamle problemer med social marginalisering, som har fået en ny dimension, der også handler om at være 'brun' i en hvid middelklasseskole.

Af Knud Holt Nielsen

Drengene laver ballede i skolen. De er urolige i timerne og er i konstant opposition. Når de er i klassen, er der en stadig skraben med stole, utilfredse øv-råb ved den mindste anledning og en konstant rastløshed, der afprøver alle måder at sidde eller ligge på en stol på. Når de skal arbejde individuelt, viser nogle af dem åbenlys foragt ved tilsyneladende at forsøge på at falde i søvn ved bordet. Når lærerne giver instruktioner, bliver de kontrasteret af en mimet, imaginær dialog: 'Nej det forstår jeg ikke din mær'; 'Hvad fanden snakker du om din idiot'; 'Kan jeg gå hjem nu'. Drengene har en oplevelse af at være ekskluderet af skolens middelklassenormer, og det bliver modstand mod lærerne, som giver respekt fra kammeraterne.

Sådan lyder beskrivelsen af en gruppe engelske arbejderklassedrenge, lømlerne, i Paul Willis' klassiske studie *Learning to Labour* fra 1977. Men det kunne have været drenge i en dårligt fungerende skoleklasse i et udsat boligområde i Danmark, og det kunne måske lige så godt være i 2016 som i 1977. Modstand mod skolen og lærerne, som i disse år ofte forklares med børnenes etnicitet eller religion, når det er blandt etniske minoritetsdrenge, er nemlig ikke noget nyt. Sådan lyder det fra Laura Gilliam og Laila Colding Lagermann fra DPU, Aarhus Universitet. De forsker begge to i minoritetsbørn og -unge i folkeskolen.

Jo lavere social klasse – jo mere 'brun'

Laila Colding Lagermann peger på, at den danske enhedsskole er båret af nogle grundlæggende idealer om lighed i skolen ud fra en idé om lighed for alle uafhængigt af etniske, religiøse eller sociale baggrunde.

"Men i praksis er skolen præget af nogle hvide middelklasseidealer om, hvad der er det 'rigtige' danske liv, hvad der er de 'rigtige' familienormer, og hvordan man er elev på 'den rigtige måde'. Mange af de sammenstød, vi kan iagttage i skolerne, minder om ting, vi tidligere kunne finde blandt hvide arbejderklassebørn, men der er en ekstra dimension, som handler om at have sort hår og brun hud i en dansk skolekontekst," siger Laila Colding Lagermann, der vurderer, at social klasse og etnicitet væver sig sammen i folkeskolen.

Er du klog på klima...
og energi?

”Jo mere marginaliseret du er, jo lavere klasse du kommer fra, jo mere ’brun’ bliver du så at sige også i skolens øjne. I mit materiale har der således været et tydeligt mønster. Når minoritetselever klarer sig dårligt i skolen, så forklarer lærerne det typisk med elevernes etniske og kulturelle baggrund, men når minoritetselever klarer sig godt, så forsvinder etniciteten fuldstændig fra fortællingerne. De minoritetselever, hvor netop etniciteten trækkes frem af lærerne som forklaring på, hvorfor de klarer sig dårligt i skolen, er således fra familier, som ikke er særligt bogligt stærke,” siger Laila Colding Lagermann.

Modkultur giver styrke

På trods af folkeskolens ønske om at integrere de tosprogede og opbygge gode fællesskaber kan den således være med til at forstærke en samfundsmæssig marginalisering. Problematisk opførsel, der for tiden tolkes som en kulturelt bestemt adfærd og læses ind i bekymringer om potentiel radikalisering, kan i virkeligheden være udtryk for en marginaliseringsadfærd. Men der er ikke en direkte kausalitet, og modkultur er ikke noget, der alene bliver skabt i skolen.

”Det er ikke sådan, at det er skolens skyld, at nogle børn bliver marginaliseret og identificerer sig i modsætning til danskhed og så måske bliver radikaliseret, men dét, jeg kan se, er, hvordan især drengenes erfaringer fra samfundet og lokalområdet spiller sammen med nogle oplevelser i skolen, som over tid skaber nogle modkulturelle former,” siger Laura Gilliam og tilføjer, at hvis man kigger på tværs af forskellige samfund, er der tendenser til, at især drenge fra miljøer, der oplever en form for social marginalisering i samfundet, også bliver til skolens balademagere.

”De får en oplevelse af at være udenfor skolens normer og fællesskaber. Elever, der kæmper med ikke at føle sig så dygtige i skolen, har behov for at finde styrke i noget andet. Resultatet er, at drengene dyrker nogle hårde maskulinitetsformer, der er en modsætning til skolen og tager afstand fra skolens projekt. Det er historisk sket i både den engelske og den danske arbejderklasse, men i en sammenhæng, hvor du står med nogle minoritetsunge fra muslimske baggrunde, så står der nogle fortællinger klar om islam, som de unge så også selv kan trække ind i den modkultur.”

Religion kommer i spil

Skolen er et socialt rum, hvor børnene positionerer sig, finder venskaber, identificerer sig med andre og finder status. Her kommer køn og social baggrund tit i spil, men i klasser med etnisk og religiøst blandede elever oplever forskerne også, at religion kommer i spil.

”Minoritetselever er jo en meget blandet gruppe, men børn søger typisk det, der forbinder, og det kan for en del elevers vedkommende være deres fælles identitet som ’muslimer’. Dét på trods af at mange af børnene fortæller, at deres forældre ikke er specielt troende, og at der ikke er en særlig grad af religiøsitet derhjemme. Men eleverne oplever i rigtig mange sammenhænge, at danskerne fremstilles som dem, der har en moralsk overhånd, at danskerne er bedre mennesker, dygtigere og har en bedre samfundsform. Her kan det give eleverne en form for moralsk styrke at trække religionen ind, for der har de fortællinger om, at de er gode og rettroende mennesker,” siger Laura Gilliam.

Lærerne på deres side ser det som deres opgave at præge piger og drenge i forhold til, hvad de opfatter som ’danske værdier og normer’, men problemet er, at de i den proces også – implicit eller eksplicit – får fortalt eleverne, at det de kommer fra, eller de forestillinger de kommer med, er forkerte.

”Det kan skabe modstand, hvis eleverne hele tiden oplever at blive præsenteret for, at ’danskerne gør det nu bedre’, og ’dansk kultur er bedre og mere frisindet på den gode måde’, hvis de unge identificerer sig med noget andet og oplever, at lærerne implicit kritiserer deres forældre og deres kære. Samtidig er der en fare for, at man i ønsket om at ’opdrage’ til en ’dansk’ kultur får skabt et glansbillede, som børnene dels ikke kan genkende fra deres eget lokalsamfund og dels føler sig udelukket fra. Børnene siger undertiden til mig: ’Danskere kan være søde og rare, men de kan ikke li’ os indvandrere, og vi kan ikke blive danskere’. Det er det, som de får ud af det,” siger Laura Gilliam.

Amerikansk ghettokultur

De minoritetselever, der bliver samlet omkring en decideret modkultur til skolen, er imidlertid ikke nødvendigvis særligt religiøse – eller de lever i hvert fald ikke særlig godt op til de religiøse normer.

”Drengene i en 8. klasse, jeg har undersøgt, udtrykte, at det handlede om, at man skulle være smart og sej. Klar til at ryge cigaretter, drikke lidt, kysse med pigerne og lave lidt småkriminalitet. Den modkultur, de dyrkede, trak faktisk mest på sådan en sort amerikansk ´gangsterkultur´, som de kender fra medierne. Men det hang ikke sammen med samtidig at være en god muslim. I stedet havde de så lavet en variant, hvor de samtidig skulle sikre sig at være gode muslimer på den måde, som de kunne. Det var f.eks. ved, at de gik op i at faste. Ikke at bede, det var ligesom lidt for helligt. Men at faste det var sejt, for det viste jo også, at man havde udholdenhed. Så de valgte nogle ting ud fra islam, som de kunne passe sammen med deres maskuline modkultur,” siger Laura Gilliam.

”Hvis man så ikke kan – eller vil – leve op til denne her lidt hårde identitet som indvandrerdreng i de grupper, så bliver man set som ’for integreret’, som ’for dansk’. Og det er blevet et skældsord for mange af dem. Men hvis man kigger ordentligt efter, er der blandt de seje imidlertid rigtig mange drenge, som bare puster sig op, men faktisk ikke gør så meget mere end at ’performe’. De fylder i gruppen og markerer sig lidt, men de gør det mest for ikke at falde ved siden af og er ikke med i balladen uden for skolen,” siger Laura Gilliam.

»Børnene siger undertiden til mig: ’Danskere kan være søde og rare, men de kan ikke li’ os indvandrere, og vi kan ikke blive danskere’. Det er det, som de får ud af det«

Laura Gilliam

SCANPIX

Balladamagerstemplet klæber

Både Gilliam og Lagermann har set, at der modsat også kan være en tendens til, at bestemte elever hurtigt kategoriseres som balladamagere, og at elever, hvis der er negative forventninger til dem, også hurtigere vil blive mødt med negative reaktioner.

"De synes, det er fair, hvis de faktisk har lavet ballade, men det er noget andet, hvis det ikke er rigtigt. Dét lægger eleverne mærke til hver gang og bliver forargede over. 'Pigerne bliver aldrig skældt ud, og Rasmus og Frederik bliver det heller ikke, det er altid os, der bliver skældt ud af uretfærdige grunde'. På den måde kan de efterhånden få et billede af, at lærerne ser skævt til dem," siger Laura Gilliam

Hvis man først er opfattet som balladamager, kan det være en rolle, som det er vanskeligt at komme ud af. Laila Colding Lagermann peger eksempelvis på, at et stempel som balladamager kan have det med at klistre til eleven:

"Eleverne kan have en oplevelse af at være fanget i en skoleverden af binære logikker. *Enten* er man flittig, *eller* også er man balladamager. Og de inddelinger sættes der af lærerne ikke spørgsmålstegn ved: Elever i skolen inddeles sådan, fordi de *er* sådan. De kategorier synes at klistre til eleverne over tid, og det blokerer for, at de elever kan blive til som andet end balladamagere," siger Laila Colding Lagermann.

Hun kommer med et eksempel fra et observationsstudie, hvor eleven meget ofte svarer korrekt på spørgsmål, læreren stiller. Men da han undertiden glemmer at række hånden op og opfattes som en balladamager, bliver han i stedet afbrudt eller ignoreret læreren, og når han rækker hånden op, så bliver han ikke spurgt.

"Kan du se, hvad jeg mener? Det er jo lige meget, om jeg rækker hånden op eller ej! Jeg bliver jo aldrig valgt alligevel!," som han fortæller til Laila Colding Lagermann. Hun peger på, at det er afgørende, at lærerne løbende arbejder med deres forståelser af eleverne, så børnene ikke bliver låst fast i bestemte kategoriseringer og forforståelser, der reelt begrænser elevernes muligheder for at deltage i skolen.

Gode relationer har betydning

Skolen kan altså være med til at skabe og forstærke en oplevelse af marginalisering, og at drenge samler sig om en modkultur og dyrker det at være indvandrer eller muslim i skolen som en fælles modsætning til et dansk majoritetssamfund. Men hvis der er en god relation mellem lærerne og elevgruppen, kan skolen omvendt være med til at formindske den følelse.

Laura Gilliam kommer med et eksempel fra sin forskning, hvor gruppen af minoritetsdrenge i en 8. klasse på den københavnske vestegn, der havde en meget god relation med deres lærer, var kendt som de søde og høflige drenge. Selv om nogle af dem lavede ballade udenfor, tog de det aldrig med i skolen, og ›

»Eleverne kan have en oplevelse af at være fanget i en skoleverden af binære logikker. Enten er man flittig, eller også er man balademager«

Laila Colding Lagermann

de gik heller ikke særlig meget op i at være muslimer.

"I mine studier tegner der sig et billede af, at i skoler eller i enkelte klasser, hvor relationen med lærerne er dårlig, og eleverne oplever sig uden for det danske skolefællesskab, der vil de have behov for at søge alternativ styrke i et alternativt fællesskab. Det vil alle børn. Det kan mange etniske minoritetsbørn så finde i religion, det at være indvandrer eller i bare at være i opposition til skolen. I klasser derimod, hvor de har en god relation til lærerne, og de føler sig respekterede, der trækker eleverne ikke på samme måde islam eller modkulturen ind i skolen, men forsøger i stedet at bibeholde en god relation med lærerne," siger Laura Gilliam.

"Børnene har brug for at opleve, at lærerne respekterer dem, og det de kommer med, og ikke har alle mulige forestillinger om det. Men det handler også om den personlige relation til læreren, og så har man haft for mange skyklapper på overfor, at der foregår ting ude i verden, som godt kunne inddrages i skolen. Man kunne i højere grad trække positive fortællinger ind omkring de samfund, religioner og kulturelle traditioner, som børnene identificerer sig med, så børnene følte sig mere repræsenterede i skolen, og at det også var deres skole," siger Laura Gilliam.

Skolen – en del af lokalsamfundet

Både Laura Gilliam og Laila Colding Lagermann peger på, at det er vigtigt, at undervisningen i højere grad tager udgangspunkt i børnenes sociale virkelighed. Skolen må se sig som en del af det lokalsamfund, som den ligger i, og det gavner ikke, hvis den virkelighed, som eleverne præsenteres for i skolen, ikke hænger sammen med, hvor eleverne faktisk selv er. Flere lærere fra etniske minoriteter kan også være med til at betyde, at skolen for minoritetseleverne ikke bliver 'danskernes', men spejler det lokale fællesskab. Og så peger Laura Gilliam på den gamle tanke om skolen som et lokalt kulturcenter. Skolen skal ikke bare være der, hvor eleverne går hen og møder danskerne og 'den danske kultur', men et sted, lokalsamfundet kan bruge, hvor elevernes forældre kan få danskundervisning osv. Og så er der brug for en mindre idealiseret og mere mangfoldig forståelse af, hvad danskhed er.

"Der er kommet en tendens til, at de gode eksempler og de dygtige elever med minoritetsbaggrund, det er dem, som bliver trukket ind 'det danske', mens de dårlige eksempler og balademagerne bliver det, der er udtryk for 'indvandrerkulturen'. Men her kommer en tendens til ikke alene farveblindhed, men også social blindhed, for 'danskhed' er jo ikke blot en middelklassekultur i de pæne familier i parcelhusene. Der er brug for en forståelse af danskhed, som ikke er idealiseret, men udtryk for de forskelligartede og faktisk levede liv i Danmark, også dem, der leves i to-tre værelser i boligblokken og i minoritetsfamilierne, hvis børn er opvokset i og præget af det danske samfund. Og her kan skolen gøre en stor forskel i forhold til at skabe en mere rummelig dansk kategori," siger Laura Gilliam. ■

LAILA COLDING LAGERMANN
Ph.d. i pædagogisk psykologi og ekstern lektor ved Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet. Hendes forskning er særligt knyttet til in- og eksklusionsprocesser blandt børn og unge i skolen samt marginalisering og overskridende læring blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund, herunder hvordan eksklusion og marginalisering i skolen trækkes med udenfor skolen og for de unge bliver medbestemmende for deres liv og selvforståelse her.

LAURA GILLIAM
Lektor og ph.d. ved DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker i etniske minoritetsbørn og unges erfaringer og strategier i skolen. Hendes studier fokuserer på sociale dynamikker og identitetsprocesser omkring maskulinitet, modkulturer, ballade samt konstruktioner af danskhed og islam.

KALENDER

LÆS MERE OM ARRANGEMENTERNE & TILMELD DIG PÅ
www.edu.au.dk/kalender

DECEMBER

5. DECEMBER (København)

8. DECEMBER (Aarhus)

ASTERISK LIVE:
HAR FRITID EN FREMTID?
Børns fritidsliv og skoleliv er ikke længere to skarpt adskilte størrelser. Hvilke konsekvenser får det for institutionerne, professionerne og børnene? Det spørgsmål har magasinet Asterisk inviteret Ida Wentzel Winther og Jens Erik Kristensen, begge lektorer på DPU, Aarhus Universitet, samt udviklingskonsulent Jesper Larsen fra Ungdomsringen til at drøfte live på scenen på DPU.

EMDRUP
Tid: Kl. 15.30-17.30
Sted: DPU, Aarhus Universitet, Festsalen (A220), Tuborgvej 164, 2400 København NV
Pris: 125 kr. Studerende 50 kr.

AARHUS
Tid: Kl. 15.30-17.30
Sted: Aarhus Universitet, AIAS Auditorium (lokale 201), bygning 1632, Høegh-Guldbergs Gade 6B, 8000 Aarhus C
Pris: 125 kr. Studerende 50 kr.

13. DECEMBER

DISPUTATSFORSVAR
Med henblik på erhvervelse af doktorgraden i pædagogik, dr.pæd., forsvarer Theresa S. Schilhab sin doktordisputats 'Homo concretus – How social interaction cultivates direct experience into abstract thoughts'. Forsvaret er offentligt, og alle er velkomne. Efterfølgende er DPU vært ved en reception.

Tid: Kl. 13
Sted: DPU, Aarhus Universitet, Festsalen (A220), Tuborgvej 164, København NV

JANUAR

13. JANUAR 2017

DPU´S UNGDOMSKONFERENCE 2017: VILD UNGDOM?
Unge fremstilles ofte i offentligheden gennem voksnes bekymringer. De drikker meget, bruger rusmidler, mobber hinanden digitalt og dyrker sig selv på de sociale medier. De beskrives også som ensomme, triste, stressede og lidende under præstations- og perfektionskrav. Men på samme tid er langt de fleste unge i gang med skole og uddannelse, lever liv med familie og venner og har fritidsinteresser. Billederne af unge er brogede og modsætningsfyldte, men hvem er de egentlig? Det sættes der fokus på ved konferencen, som henvender sig til alle, der arbejder med unge.

Tid: Kl. 9.30-16.00
Sted: DPU, Aarhus Universitet, Festsalen (A220), Tuborgvej 164, 2400 København NV
Pris: 1.900 kr. inkl. et eksemplar af "Vild ungdom?" temanummer af Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift.

MARTS

2. MARTS 2017

INFORMATIONSMØDE OM DPU'S KANDIDATUDDANNELSER I AARHUS
Er du professionsbachelor eller bachelor inden for pædagogik eller uddannelse, er DPU's kandidatuddannelser måske noget for dig. Kom og mød undervisere og studerende og hør om dine muligheder.

Tid: Kl. 17-20
Sted: Aarhus Universitet, Campus Aarhus

3. MARTS 2017

MATEMATIKDIDAKTIKKENS DAG 2017
Konferencen adresserer matematikundervisning på tværs af uddannelsesniveauer og uddannelsesinstitutioner. Det fælles tema for konferencen er: Anvendelse af it i matematikundervisningen. Konferencen er organiseret i regi af Læringsløft 2020, som er et samarbejde mellem Professionshøjskolen Metropol, UCC, VIA UC og DPU, Aarhus Universitet.

Tid: Kl. 09.30-16.30
Sted: DPU, Aarhus Universitet, lokale C001, Tuborgvej 164, 2400 København NV
Pris: 500 kr. Studerende 200 kr.

7. MARTS 2017

INFORMATIONSMØDE OM DPU'S KANDIDATUDDANNELSER I KØBENHAVN
Er du professionsbachelor eller bachelor inden for pædagogik eller uddannelse, er DPU's kandidatuddannelser måske noget for dig. Kom og mød undervisere og studerende og hør om dine muligheder.

Tid: Kl. 17-20
Sted: DPU, Aarhus Universitet, Tuborgvej 164, København NV

APRIL

24. -28. APRIL

KONFERENCE: ISFTE 2017
Forskere, undervisere og øvrige interesserede inviteres til at deltage i dette års konference i The International Society for Teacher Education. Konferencens tema er: Education – teaching and learning for the future. Konferencen foregår på engelsk.

Sted: Radisson Blu Scandinavia Hotel, Margrethepladsen 1, 8000 Aarhus C
Pris: 2.950 kr. Ph.d.-studerende 1.600 kr.

”DET ER IKKE RELEVANT AT VÆRE KRIMINEL OG SØGE JOB I EN BLOMSTERBUTIK”

Hvad er der på spil, når nogle mennesker søger fra ét ekstremt miljø til et andet eller bevæger sig på kryds og tværs af ekstreme grupperinger og bande- og rockermiljøet?

Det er forskere fra DPU, Aarhus Universitet ved at undersøge.

Af Maj Juni

Som regel er begrebet kompetence ikke ét, vi sætter kriminel foran, men det har forskerholdet bag et nyt projekt på DPU gjort.

”Du kan opbygge kriminel kompetence. Måske er du god til våbenhåndtering eller bankrøveri eller har andre kriminelle erfaringer, der kan bruges i flere sammenhænge. Når du er trådt ind i et kriminelt miljø, udvikler du en bestemt måde at anskue verden på, ligesom vi andre gør i vores arbejdsmæssige verdener. Det betyder, at du har svært ved at øjne muligheder uden for de kriminelle miljøer. Samtidig forsvinder disse kompetencer, hvis du forlader det kriminelle miljø og bevæger dig fra et ekstremt miljø til et normalt. Så hvis man ellers kan sige det på den måde, så er det faktisk nemmere at fortsætte end at stoppe,” fortæller antropolog Tina Wilchen Christensen, der er postdoc på DPU, Aarhus Universitet, og en af forskerne bag projektet ’Border jumping – bevægelsesmønstre i og på tværs af forskellige ekstreme grupperinger og bande- og rockermiljøet’. Resultaterne fra projektet udkommer i en rapport i begyndelsen af 2017, men arbejdet har foreløbig bekræftet en af forskernes formodninger, nemlig at der er en form for ’skomager bliv ved din læst’-dynamik på spil. Og det handler ikke alene om fortsat brug af de kompetencer, man har erhvervet sig, men også om at få anerkendelse for det, man kan, forklarer Tina Wilchen Christensen.

For snævre definitioner

Selv om der sjældent er to ens historier, ser forskerne nogle overordnede kategorier af bevægelser på tværs af ekstreme grupperinger. Et eksempel er *border jumping*. Her er det kendetegnende, at man forlader et bestemt ekstremt miljø til fordel for et andet, og når man har krydset den grænse, er det helt udelukket fortsat at have kontakt med det gamle miljø, en slags eksklusivmedlemskab. Et velkendt eksempel er et skifte fra én rockergruppe til en anden. Et andet eksempel er *cross over*, der er kendetegnet ved at være en mere flydende bevægelse. Så mens det ene er et ’enten/eller’, er det andet et ’både/og’, og det er især de bevægelser, der interesserer forskerne. I projektet bliver en række eksemplariske cases introduceret, og Tina Wilchen Christensen pointerer, at der er brug for flere begreber til at beskrive, hvad der er på spil.

”En bevægelse fra bandemiljøet over i islamiske bevægelser beskriver bare et lille bitte udsnit af et kæmpe område, hvor der er nogle klare fællestræk på tværs af miljøerne. Og det får vi ikke øje på, hvis vi definerer det for snævert,” siger hun og drager en parallel til, hvordan hun selv i sit arbejde som antropolog danner netværk og udvikler sine kompetencer.

”Det afgørende er, at du får nogle erfaringer, og de erfaringer er relevante i nogle bestemte situationer. Det er ikke relevant at være kriminel og søge job i en blomsterbutik, men det kan godt være relevant at være kriminel og have en følelse af fx at være ’pissetræt af alt det feministpladder i ungdomshuset’, og så oplever man i stedet for, at der er et andet sted, hvor de kriminelle kompetencer anerkendes og synes brugbare. Det er ikke et bevidst valg”.

Hun efterlyser, at der bruges mere præcise termer for det, der er i spil, og vægrer sig ved den udbredte brug af begrebet radikalisering. I sit ph.d.-projekt skrev Tina Wilchen Christensen om EXIT, et svensk program, hvor tidligere højreekstremister hjælper andre ud af ekstreme miljøer.

”Jeg har i flere år arbejdet med dem, man definerer som politiske ekstremister, og det er en helt præcis betegnelse for, at de ikke overholder et liberalt demokratis spilleregler, men er villige til at bruge vold, afpres-

»...der er en tendens til at se efter nogle meget mere kraftige bevægelser, end der egentlig er tale om. Vi ser miljøer, der er netværksorienterede, ligesom så meget andet. Det er bare nogle helt andre ting, man netværker omkring«

Tina Wilchen Christensen

COLOURBOX

OM PROJEKTET

"**BORDER JUMPING** – bevægelsesmønstre i og på tværs af forskellige ekstreme grupperinger og bande- og rockermiljøet" finansieres af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Baggrunden for projektet er et ønske om at undersøge, hvorfor folk bevæger sig på tværs af kriminelle og ekstreme miljøer, fx fra ekstreme miljøer og til rockergrupper eller kriminelle netværk. Projektet gik i gang i februar 2016 og varer året ud. En rapport om projektet offentliggøres i begyndelsen af 2017.

ning, chikane og overvågning til at gøre noget politisk. Jeg har diskuteret ordet, men ikke brugt det som forklarende og bærende term," siger hun.

Du bliver det, du deltager i

I forbindelse med projektet har forskerne interviewet praktikere, politi, kriminalforsorg og NGO'er, der arbejder med afradikalisering og såkaldt 'exit' fra ekstreme miljøer. Endelig har forskerne også talt med tidligere ekstremister og kriminelle, der har bevæget sig i og på tværs af ekstreme og kriminelle miljøer.

"De fællestræk, vi ser, handler om erfaringsgrundlaget og om sociale kontakter, der fører en videre til noget, som kan synes attraktivt. Jeg tror, der er en tendens til at se efter nogle meget mere kraftige bevægelser, end der egentlig er tale om. Vi ser miljøer, der er netværksorienterede, ligesom så meget andet. Det er bare nogle helt andre ting, man netværker omkring, men rent medmenneskeligt er det, der foregår, en slags standard," siger Tina Wilchen Christensen, der mener, det vigtige er at få øje på fællestrækkene.

"Når folk først kommer ind i miljøer, hvor der er noget, der begynder at rykke ved deres dagsorden for, hvad der er ret og rimeligt og kriminelt, så går der en bevægelse i gang. Der er nogle spilleregler, som du tilegner dig. Det er ikke ensbetydende med, at du bliver kriminel eller radikaliseret, og det er vigtigt at have nuancerne med, så man ikke stigmatiserer nogle andre. Vi skaber sociale identiteter via deltagelse, så det handler om, at man indtræder i et miljø med nogle bestemte værdier, som man gradvist kommer til at efterstræbe. Sagt på en anden måde er de mennesker, der bevæger sig i ekstreme miljøer, ikke så anderledes end os andre. Ved at se mere nuanceret på det, får man også et bedre blik for dynamikkerne, og på den måde kan man måske igangsætte andre og bedre muligheder for at træde ud af de ekstreme miljøer," siger Tina Wilchen Christensen. ■

TINA WILCHEN CHRISTENSEN
Cand.polit i social antropologi, ph.d, postdoc på DPU, Aarhus Universitet. Forsker blandt andet i løsrivelser fra ekstreme grupper, radikaliseringsprocesser, identitetsformation, ekstremisme, sociale bevægelser og identitetskonstruktion.

PÆDAGOGIK KAN FOREBYGGE RADIKALISERING

Tillid, samarbejde, anerkendelse, fællesskab, dialog. De pædagogiske våben mod afmagt, vrede og opposition til samfundet er formentlig dem, der bedst forebygger radikalisering. Asterisk har mødt professor MSO Line Lerche Mørck, der forsker i bandeinvolvering og radikalisering.

Af Maj Juni

Radikalisering er et emne, der bliver talt meget om og forsket mindre i. Ikke bare den teoretiske, men også den praksisforankrede forskning, der kommer helt tæt på, skal udvikles. Det mener professor MSO Line Lerche Mørck fra DPU, Aarhus Universitet. Gennem det seneste årti har hun forsket i, hvordan mennesker bevæger sig i ekstreme miljøer som bander, rocker- eller andre voldelige grupperinger, og hvordan forebyggelse af marginalisering kan forhindre bevægelser ind i de destruktive miljøer.

Hun peger på en risiko for, at vi som samfund forebygger i blinde og faktisk fremmer radikalisering, når vi vil den til livs, stik mod alle gode hensigter. Eksempelvis viser den nuværende forskning kun en svag sammenhæng mellem stærke ideologiske overbevisninger, radikale udsagn og voldelige handlinger.

”Meget af det, der kunne være tegn på en potentielt voldelig reaktion, ender med ikke at blive det.

»Det betyder, at vi kan komme til at stigmatisere nogle familier, børn og unge, mennesker, lokalmiljøer, boligområder – og skubbe dem væk og skabe distance, selv om vi faktisk har en god intention om at lave forebyggelse«

Line Lerche Mørck

Det betyder, at vi kan komme til at stigmatisere nogle familier, børn og unge mennesker, lokalmiljøer, boligområder – og skubbe dem væk og skabe distance, selv om vi faktisk har en god intention om at lave forebyggelse,” siger Line Lerche Mørck og tilføjer, at det gælder alle aktører, lige fra forskere til politikere, pædagoger, lærere og frivillige.

”Der er mange positioner, hvorfra vi kan komme til at gøre forkerte ting, der forværrer situationen. Derfor er det på dette felt vigtigt at kombinere forskning med praksisudvikling,” siger Line Lerche Mørck.

’Just in time’-pædagogik

I de seneste ti år har Line Lerche Mørck forsket i at forebygge det, hun betegner ’udenforskab’ – forstået som vrede, afmagt, distance og opposition til det etablerede system og autoriteter.

”Der kan være en stor mistillid mellem nogle miljøer og det etablerede. En måde at arbejde med det på pædagogisk er det, jeg i min forskning har kaldt grænsefællesskaber: at man skaber nogle lokale inkluderende partnerskaber, hvor ansatte fra det etablerede fra mange forskellige positioner går i dialog med nogle af dem, der deltager på kanten. Både deres familier, børn og unge selv, voksne, miljøer, moskeer og borgernetværk laver et samarbejde, ›

COLOURBOX

hvor man anerkender dem, der deltager på kanten, lytter til deres kritik, anerkender deres forslag til, hvad man kan gøre, prøver at løse problemer og dilemmaer sammen og dermed får skabt nogle nye, mere bevægelige strukturer, der tager udgangspunkt i de her og nu problemer, som de involverede også oplever nedefra," forklarer Line Lerche Mørck.

"Vi kalder det også 'just in time'-pædagogik. Pointen er at tage udgangspunkt i problemerne lokalt, når de opstår – i stedet for at skule til lange forkromede forskningsprojekter eller evidensbaserede metoder, der er hentet ind fra udlandet," siger Line Lerche Mørck. Et eksempel kan være et lokalmiljø, der pludselig oplever, at unge muslimer tager til det krigsramte Syrien.

"Når man lokalt mærker, at der vitterligt er et problem, så skal man bruge det engagement, som den frustration og afmagt også skaber, og invitere ind og sige: Hvad kan vi sammen gøre ved det? Man skal nedefra, sammen med de mest involverede, prøve at finde nogle kreative løsninger. Det nytter ikke at arbejde ud fra en abstrakt idé om, at vi på forhånd ved, hvad der skal gøres. For lige på det her felt, ved vi faktisk ikke ret meget."

»...det kan godt komme til at lyde som om, USA kan indføre Århus-modellen. Det er bare ikke tilfældet, for det er den store velfærdsmodel«

Line Lerche Mørck

'Det har vi gjort i 100 år'

Ifølge Line Lerche Mørck opstår problemet, hvis systemet hiver modeller og metoder fra udlandet ind som en sikker kur.

"Når abstrakte pædagogikker som fx 'anger management' bliver kørt ind, kan det komme til at fremstå som om, at denne metode virker på samme måde alle steder med alle parter. Og det er et stort problem, for det gør den ikke. Men fordi det er kommet ind i et effektbaseret, evidensbaseret sprog, kan det virke sådan."

På samme måde er der ikke et én til én-forhold mellem, hvordan danske metoder og modeller virker herhjemme og i udlandet. Eksempelvis er den såkaldte Århus-model blevet fremhævet internationalt som en måde at række ud til unge på, der bevæger sig i retning af radikalisering. Modellen går ud på at skabe tillid mellem myndigheder, de unge, deres familier og omgangskreds. Man prøver også at skaffe de unge en mentor og job eller uddannelse.

"Århus-modellen er blevet berømt og puttet op på en piedestal. Men når man taler med folkene bag, siger de: 'Århus-modellen? Det er jo bare det, vi har gjort i 100 år – det kommunale SSP-samarbejde'. Men det kan godt komme til at lyde som om, USA kan indføre Århus-modellen. Det er bare ikke tilfældet, for det er den store velfærdsmodel, hvor man samarbejder på tværs af kommune, politi og socialforvaltning. Man kan ikke bare trække en metode eller model ned over noget – uden at tænke konteksten med," siger Line Lerche Mørck.

Mere end et lille fif

Når Århus-modellen får så mange til at spærre øjnene op, vurderer hun, at det er på grund af budskabet om, at man skal

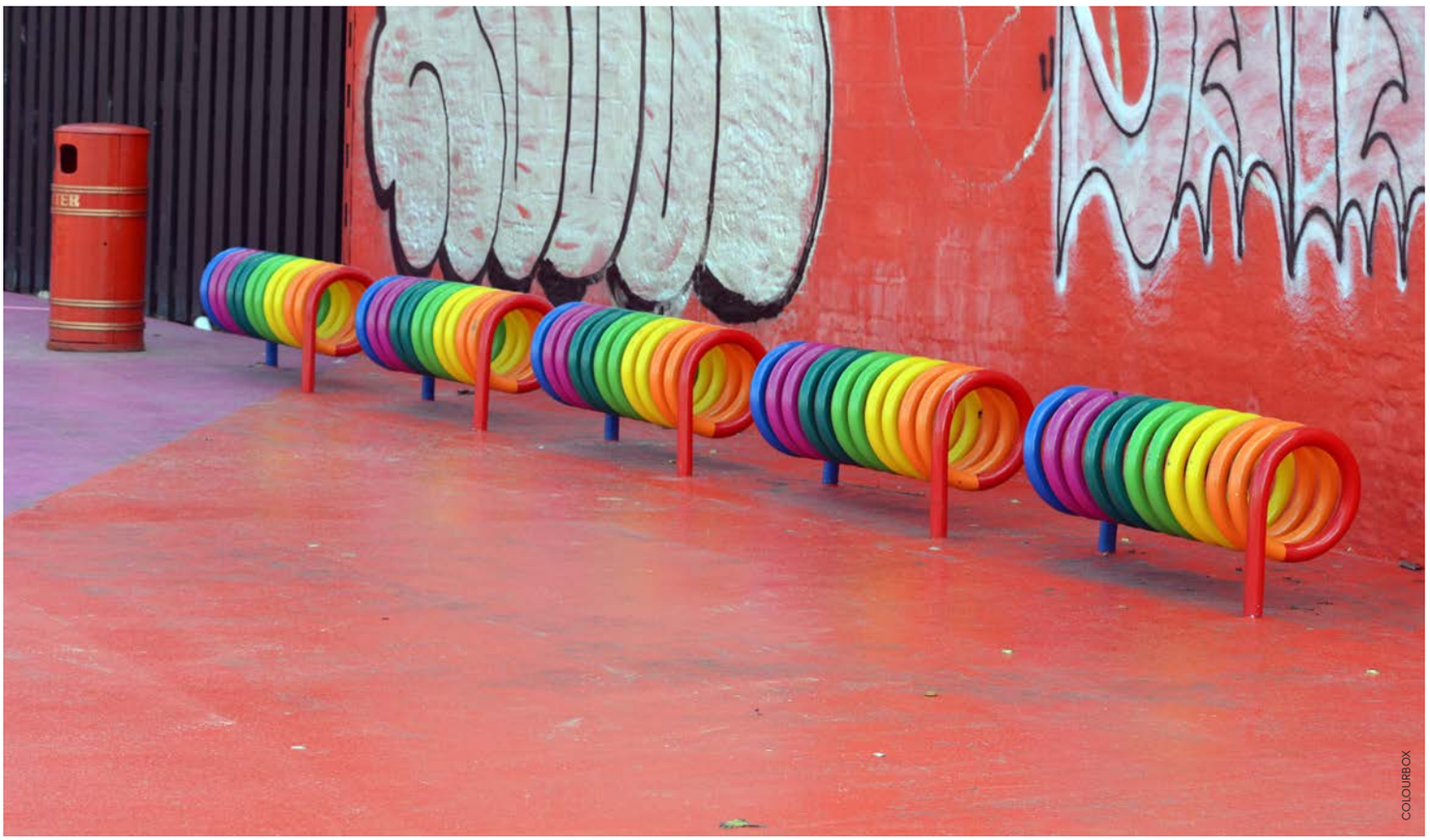
COLOURBOX

tage imod den fremstrakte hånd i stedet for at vise mistillid og give sanktioner. Sørge for, at folk får uddannelse, bolig og bliver hjulpet med de ting, der trykker i livet, for at forebygge afmagt, vrede og opposition til systemet.

"Århus-modellen præsenteres som en paradoksal pædagogik, fordi den gør det modsatte af, hvad man tror virker. Normalt sanktionerer man, her gør man det modsatte. At præsentere den sådan er at reducere hele det store system, der er udenom, til et lille pædagogisk fif," siger Line Lerche Mørck, der ikke er i tvivl om, at det bærende princip holder.

"Det skal bare ikke være et fif, men en alvorlig håndsrækning, hvor man tilbyder en position, som er anerkendelsesværdig. Det jeg har set i min forskning i grænsefælleskaber og lokale partnerskaber, er, at hvis man kan gøre det, så giver det en sammenhængskraft og en overskridelse af polariseringerne. Vi får aldrig overskredet polariseringen helt. Der vil stadigvæk være konflikter, men det giver nogle forbindelseslinjer på tværs. Det betyder, at der er nogle, der har dialogen ude i de miljøer, vi ellers ikke kan nå, og som er rigtig dyre at overvåge og prøve at følge, når de ikke vil tale med os."

Almen basis og anerkendelse

Noget af det interessante ved at se på den pædagogiske forebyggelse af radikalisering er at se, hvordan det i virkeligheden i høj grad handler om den almene basis, mener Line Lerche Mørck.

"Det gælder faktisk lige fra vuggestuen og børnehaven – at en pædagog ikke skal stå alene med 19 børn. Det er det helt almindelige, pædagogiske arbejde og det helt almindelige lærerfaglige arbejde i en klasse, der har betydning. Hvis man skal gøre det ekstra for et barn eller en ung, man bekymrer sig for, hvis man skal skabe noget særlig pædagogik og fx lave projektarbejde, så kræver det tid. I den rigtig gode, forebyggende pædagogik kan man være fleksibel, skabe bevægelige rum, men fordi det hele er skåret ind til benet, ryger det," siger Line Lerche Mørck.

Ud over den manglende tid vurderer hun også, at manglende anerkendelse og støtte udfordrer det forebyggende arbejde.

"Ofte bliver man som lærer eller pædagog ikke anerkendt for det ekstra, man gør, af sin ledelse. For at man som samfund kan lave al den forebyggelse i det små, alle de steder, man kan sætte ind, bør der være en form for 'time-buffer'. Sådan at når man får øje på nogle særlige konflikter, hvor der skal involveres særlige ressourcer, bliver der sat tid af til det, det bliver anerkendt, man får ros, og ledelsen sørger for, at der kommer noget aflastning. Det handler om fleksibilitet og den ledelsesmæssige anerkendelse af, at her bliver der løftet et særligt ansvar," siger Line Lerche Mørck og giver som eksempel, at det var et lokalt samarbejde mellem Århus-modellen og den aarhusianske Grimhøj-moske, der satte en stopper for en bevægelse, hvor unge i området rejste til Syrien.

> »Det skal bare ikke være et fif, men en alvorlig håndsrækning, hvor man tilbyder en position, som er anerkendelsesværdig«
>
> Line Lerche Mørck

"Det skete altså i kraft af samarbejdet, og derfor er det også bekymrende, at vi er begyndt at sidestille radikalisering med moskeer. Det er med til at stigmatisere, hvis man på forhånd mistænkeliggør nogle og politisk dikterer, at 'dem må I ikke samarbejde med', og dermed stempler særlige aktører med, at 'her har vi radikaliseringens vugge'," siger Line Lerche Mørck.

Syrienskriger i et suppekøkken

Det er ikke alene stigmatiseringen, der udgør et problem. Den manglende viden om radikalisering betyder også, at det er noget nær umuligt at identificere, hvem der potentielt er i farezonen for at gribe til yderligheder og vold. Her er der brug for mere viden om, hvad der er gået forud for terrordomme og -angreb, ligesom der er brug for at tale med *formers* (tidligere medlemmer af ekstreme grupper, red.).

"Ved at få deres førstehåndserfaringer kan vi blive klogere på, hvad der kan gøre en forskel," fortæller Line Lerche Mørck.

Eksempelvis eksisterer der en udbredt myte om, at folk, der ender i radikalisering, også er marginaliserede og stærkt religiøse. Line Lerche Mørck er stødt på flere eksempler på det modsatte. Et eksempel er, hvordan en ung mand med rødder i Libyen, der er vokset op i Danmark, gik fra at lave nødhjælpsarbejde til at stå vagt ved fronten.

"Han oplevede en stor frustration, fordi han på nært hold så, hvordan sommerferierne i hans forældres hjemland gik fra at være leg på gaden til bomber og fattigdom. Det talte han med sin lærer om, og læreren opfordrede ham til at lave et hjælpeprojekt. Han samlede penge ind og kom til Libyen med medicin og støtte, men da det så var givet væk, vidste han ikke, hvad han skulle gøre. Det endte med, at han kørte med en ny ven, han mødte, til fronten, og pludselig stod han der og holdt vagt. Fra at læreren ser ham, anerkender ham og ser hans smerte, til at når han så prøver, så ender han alligevel ved fronten – nogle gange er der også dobbeltheder i det," siger Line Lerche Mørck og tilføjer, at den unge mand i dag er kommet sikkert hjem og bidrager til at skabe mere nuancerede forståelser ved at holde oplæg om sine oplevelser.

"Det er ikke bare enten eller. En af de mødre, jeg har mødt, fortalte, at hendes søn tog til Syrien og i begyndelsen lavede suppe og endte med at dø som en del af den væbnede kamp."

Et vigtigt løft

Line Lerche Mørck mener, der er brug for et løft af det pædagogiske og psykologiske i forebyggelsen af radikalisering. Hun opfordrer til, at der fra politisk hold gives flere midler – ikke til terrorpakker og antiradikalisering, men til alt det basale.

"Politikerne skal sikre, at vi har en stor, sund pædagogisk basis, der både kan arbejde med det egentlige og lave 'just in time'-pædagogik. Det handler om prioriteringer," siger hun.

Til pædagoger og lærere lyder opfordringen at bygge bro, skabe forståelse og ikke gå uden om de svære konflikter.

"Jeg kan godt forstå, mange er pressede og stressede. Men når det er sagt – og forudsat der er ressourcer til det – så gælder det om at være nysgerrig. Om at blive ved med at gøre det og tro på det, også selv om det nogle gange kan gå galt. Man kan komme på tynd is, for man satser også og bevæger sig ud i meget udfordrende pædagogik. Men når det lykkes, giver det også en følelse af, at man virkelig har løftet noget vigtigt. Det er meget værdifuldt arbejde." ■

LINE LERCHE MØRCK
Professor MSO på DPU, Aarhus Universitet. Titlen på professoratets særlige opgave er 'Major identity formation, expansive learning and belonging – movement beyond gang involvement and radicalization'.

KORT NYT

MOBBEINDSATSER KAN GØRE ONDT VÆRRE

En række af de redskaber, der bruges over for mobning, kan virke stik imod hensigten viser en ny ph.d.-afhandling fra DPU, Aarhus Universitet. Forfatteren Stine Kaplan Jørgensen peger på, at der er brug for et kritisk blik på principperne bag skolers mobbeinterventioner og efterlyser et uddannelsesløft af lærerne.

"Indsatserne sker med de bedste intentioner, men gruppesamtaler og populære pædagogiske redskaber som "den varme stol" og "pigemøder" kan i stedet for at løse problemerne få karakter af "folkedomstole", hvor elever, der er låst fast i et klassefællesskab baseret på mobning, bekræftes i, at det er i orden," siger hun og peger på, at der er forskellige grunde til dette.

"Man har ikke blik for, hvordan metoder virker forskelligt i lokale sammenhænge. Hvad er problemet i den specifikke klasse? Hvordan viser det sig, og hvem er det, der er udgrænset? Man forestiller sig i stedet, at metoden i sig selv er løsningsskabende uden at se, hvordan den virker ind i en lokal kultur," siger Stine Kaplan Jørgensen.

DPU-FORSKERE SKAL UNDERSØGE SORGENS KULTUR

Sorgens kultur skal under lup i et nyt forskningssamarbejde, hvor forskere fra DPU vil se nærmere på sorgprocesser hos børn og unge, når de mister en forælder.

"At blive udsat for forældertab tidligt i livet påvirker barnet eller den unges liv hele vejen rundt – i skolen, på arbejdet, i vennegruppen, i forhold til resten af familien og så videre," siger Ditte Winther-Lindqvist, der er lektor i udviklingspsykologi. Hun skal sammen med Allan Køster, der er ved at færdiggøre en Ph.d. på DPU, være en del af det nye forskningsprojekt "Sorgens kultur", som psykologiprofessor Svend Brinkmann fra Aalborg Universitet står i spidsen for. Projektet er støttet af Det Obelske Familiefond.

Ditte Winter-Lindqvist skal arbejde sammen med organisationen 'Børn, Unge & Sorg' og i en årrække følge unge mennesker, der har mistet en forælder og er i risiko for at udvikle en såkaldt kompliceret sorgreaktion. En sådan opstår, når den første intense sorgfase ikke ophører efter cirka et halvt år. Kompliceret sorg er højaktuel i psykiatrien, fordi den forventes at komme på listen over diagnoser, når Verdenssundhedsorganisationen WHO i 2018 laver en ny liste over psykiatriske lidelser.

DPU ETABLERER NYT CENTER FOR HIGHER EDUCATION FUTURES

Universiteternes vilkår og hverdag er under hastig forandring, og fremtiden for de videregående uddannelser påkalder sig stor interesse: Hvordan bliver det at studere og forske fremover? Hvordan skal vi indrette universiteterne som institution? DPU, Aarhus Universitet etablerer nu Centre for Higher Education Futures, der med forskningsviden skal styrke debat og rådgivning om indretningen af fremtidens universiteter.

Centre for Higher Education Futures (CHEF) bliver etableret i et tæt samarbejde mellem DPU, Aarhus Universitet, og Center for Undervisningsudvikling og Digitale Medier (CUDiM), Aarhus Universitet. Centeret, der får hjemsted ved DPU, vil nu iværksætte arbejdet med at udvikle projekter med forskere fra andre miljøer ved Aarhus Universitet og internationale og nationale samarbejdspartnere.

Centerets ledelse består af centerleder Susan Wright, professor ved DPU, og vicecenterleder Søren Bengtsen, lektor ved CUDiM.

10. KLASSECENTRE FUNGERER BEDRE END 10. KLASSER PÅ SKOLERNE

10. klassecentre fungerer bedre end 10. klasser på skolerne og styrker blandt andet elevernes mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Det viser en undersøgelse, som Nationalt Center for Skoleforskning (NCS), DPU, Aarhus Universitet, har gennemført sammen med Program For Læringsledelse (PFL), Aalborg Universitet, NCS's undersøgelse viser:

- 10. klassecentrene har potentiale til at give faglig kvalificering og afklaring af uddannelsesvalg, så elevernes mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse styrkes.
- Eleverne i 10. klassecentrene har en relativt høj grad af trivsel, en lav gad af social isolation og en lav forekomst af adfærdsproblemer.
- Lærernes vurderinger af eleverne i centrene ligger også højere end vurderinger af hele folkeskolens elevklientel.
- Lærernes oplevelse af egne kompetencer, struktur i undervisningen, feedback i undervisningen er på 10. klassecentrene gunstigere end for folkeskolen som helhed.

PH.D.-AFHANDLINGER FRA DPU

1

DANSKFAGETS LITTERATURUNDERVISNING: ET CASESTUDIE AF ELEVERS SKRIFTSPROGLIGE MÅDER AT SKABE STILLINGTAGEN PÅ I UDSKOLINGEN

Af **Kristine Kabel**

Hvordan skriver elever analyser og fortolkninger af litteratur i udskolingens danskfag? Denne ph.d.-afhandling viser, at elever på den samme sproglige måde udviser en diskret involverethed, når de forholder sig skriftligt til noveller, og at der er måder at bruge sprog på, som er mere upåagtede i litteraturundervisningen, men stadig fagspecifikke og ikke tilgængelige for alle elever. Det giver anledning til at spørge, hvad elever gives adgang til, og hvad der værdsættes i danskfagets litteraturundervisning i udskolingen.

2

FLOW KULTUR OG FLOW-STOPPERE – PRÆMISSER FOR IMPLEMENTERING AF SCREENINGER OG RETNINGSLINJER I SUNDHEDSVÆSENET

Af **Jeanette Wassar Kirk**

Denne afhandling undersøger forbindelsen mellem evidensbaseret viden og implementering af den i sundhedsvæsenet. Det konkluderes, at flow-kultur arbejder med og mod implementering af evidensbaserede screeninger og retningslinjer – afhængigt af hvorvidt de sundhedsprofessionelle opfatter denne viden som en fordel for flow eller som en flow-stopper. Forfatteren pointerer blandt andet vigtigheden af at kende til lokal kultur og kontekst, når implementeringen af evidensbaserede screeninger og retningslinjer skal iværksættes.

3

LÆRERES OG PÆDAGOGERS OPLEVEDE LÆRINGSUDBYTTE AF ET PÆDAGOGISK KOMPETENCEUDVIKLINGSFORLØB – MED INKLUSION SOM EKSEMPEL

Af **Micki Sonne Kaa Sunesen**

Afhandlingen undersøger, hvad professionelle i pædagogiske kontekster lærer i forbindelse med et specifikt kompetenceudviklingsforløb. Fokus er på det oplevede forhold mellem tilegnelsen af nye begreber og de handlinger, som de gør i deres pædagogiske praksis. Projektet peger på, at professionel læring i pædagogiske kontekster ikke kan reduceres til at være båret af det enkelte individ. Professionel læring sker, når de professionelle skaber viden i tæt samarbejde med kollegaer, understøttet af ledere og læringsorienterede supportsystemer.

4

EKSTERNE PARTNERE I NATURFAGSUNDERVISNINGEN: SKOLE-VIRKSOMHEDSSAMARBEJDE – ELEVERS LÆRINGSUDBYTTER I NATURFAG VED SAMARBEJDE MED VIRKSOMHEDER OG MØDET MED AUTENTISK PRAKSIS UDEN FOR SKOLEN

Af **Anders Vestergaard Thomsen**

Denne afhandling omhandler elevers læringsudbytte i naturfag ved at deltage i et langvarigt skole-virksomhedssamarbejde. Afhandlingen peger på, at eleverne øger deres forståelse af naturfaglige begreber, samt at elevernes møde med udstyr, medarbejdere og jobfunktioner har betydning for deres interesse for naturfag og naturvidenskab. Elevernes lyst til job og uddannelse inden for naturvidenskab stiger for nogle elevers vedkommende, mens den er stagnerende eller faldende for andre elever.

UDSVING I KVALITETEN I DANSKE BØRNEHAVER

Der kan være stor forskel på den pædagogiske kvalitet i vores dagtilbud. Og når kvaliteten ligger i den lave ende, går det især ud over drenge, minoritetssprogede børn og børn med lav social status, viser en ny rapport, "Læringsrapport 2015. Uligheder og variationer – i dagtilbud, fra DPU, Aarhus Universitet.

Det langt fra alle børnene, der oplever, at der er læringsaktiviteter i børnehaven. Næsten en tredjedel af børnene oplever ikke, at der bliver talt om ord og bogstaver i børnehaven, og en femtedel oplever, at der ikke bliver læst historier. Det er også forskelligt, hvor gode dagtilbuddene er til at udjævne den betydning, som børnenes socioøkonomiske og etniske baggrund kan have.

NY VIDEN OM NATIONALE TEST I SKOLEN

En ny undersøgelse fra DPU af lærere og skolelederes brug af og holdninger til de nationale test viser, at såvel lærere som skoledere har en begrænset viden om, hvordan resultaterne af nationale test skal fortolkes. Samtidig har en meget stor andel af lærerne oplevet, at både svage og dygtige elever bliver kede af det, når de skal deltage i nationale test. Et andet centralt problem, der kommer frem i undersøgelsen, er, at testene fører til 'teaching to the test'. Således underviser over halvdelen af lærerne i stof, der er relevant for de nationale test.

- Hent rapporten Nationale test: Danske lærere og skolelederes brug, holdninger og viden på edu.au.dk/aktuelt
- Læs fire DPU-forskeres vurdering af styrker og svagheder ved de nationale test på edu.au.dk/viden

DERFOR HITTER POKÉMON GO

I sommeren 2016 landede Pokémon GO i Danmark med et brag. Børn og voksne fik en uhørt trang til at gå lange ture for at udklække æg, Pokéstops og Pikachu blev daglig tale og enkelte smadrede hovedet ind i lygtepæle, fordi de var så opslugt af skærmen. Asterisk har spurgt en spilforsker, hvad der er årsag til epidemien.

Af Marie Louise Tüxen

… En bus er på vej med et læs undervisere og forskere, der skal på kursus et sted i Danmark. Chaufføren holder ind på en rasteplads; han trænger til et lille hvil, hvilket samtidig tillader trængende passagerer at forrette deres nødtørft. Et par stykker springer målrettet ud af bussen, deres ansigter er begravet i mobilen. De skal fange Pokémons. Det skal være nu …

Andreas Lieberoth, adjunkt på DPU, Aarhus Universitet, og forsker i spilpsykologi ved Interacting Minds Centre på Institut for Kultur og Samfund er ophavsmand til anekdoten. Oplevelsen står givetvis ikke alene. Pokémon GO's succes skyldes flere ting og ifølge Andreas Lieberoth er en væsentlig faktor spillets lave indgangstærskel.

"Vi kan sammenligne det med forskellen på bowling og fodbold. Fodbold har et komplekst regelsæt, og det er ikke sjovt, hvis du ikke er god til det. Bowling derimod er noget, alle kan gå til. Vi har alle en lige dårlig indgangsvinkel til at bowle, det handler om at prøve at trille bolden afsted og se, hvad der sker. Bowling går rent ind til polterabends og som firma-sjov. Det er et ultimativt 'casual game' på præcis samme måde, som det er tilfældet med GO".

Pokémons har eksisteret i tyve år, mens spillet først blev lanceret i år. Kort fortalt handler Pokémon GO om at fange alle de såkaldte pokémons – kort for 'pocket monsters'.

GO lader dig fange pokémons ude i virkeligheden. Ved hjælp af mobilens kamera og GPS placeres monstrene digitalt oven på den fysiske verden. Teknikken kaldes *augmented reality* eller på dansk: udvidet virkelighed. Grundoplevelsen, at hvis du agerer, altså går ud i verden for at lede, så sker der noget, er spillets præmis. Det er denne præmis, der adskiller spil fra andre medier: Hvis du gør noget, så sker der noget. Det er helt ned til den enarmede tyveknægt, hvor du trykker på en knap, og dette tryk er din handling, ikke andres. Når du har fundet et monster i GO, skal du kaste en bold efter den, hvilket tilfører en marginalt højere spilfornemmelse, men du kan stadig trække på et naturligt mønster fra den virkelige verden. Hvor tidli-

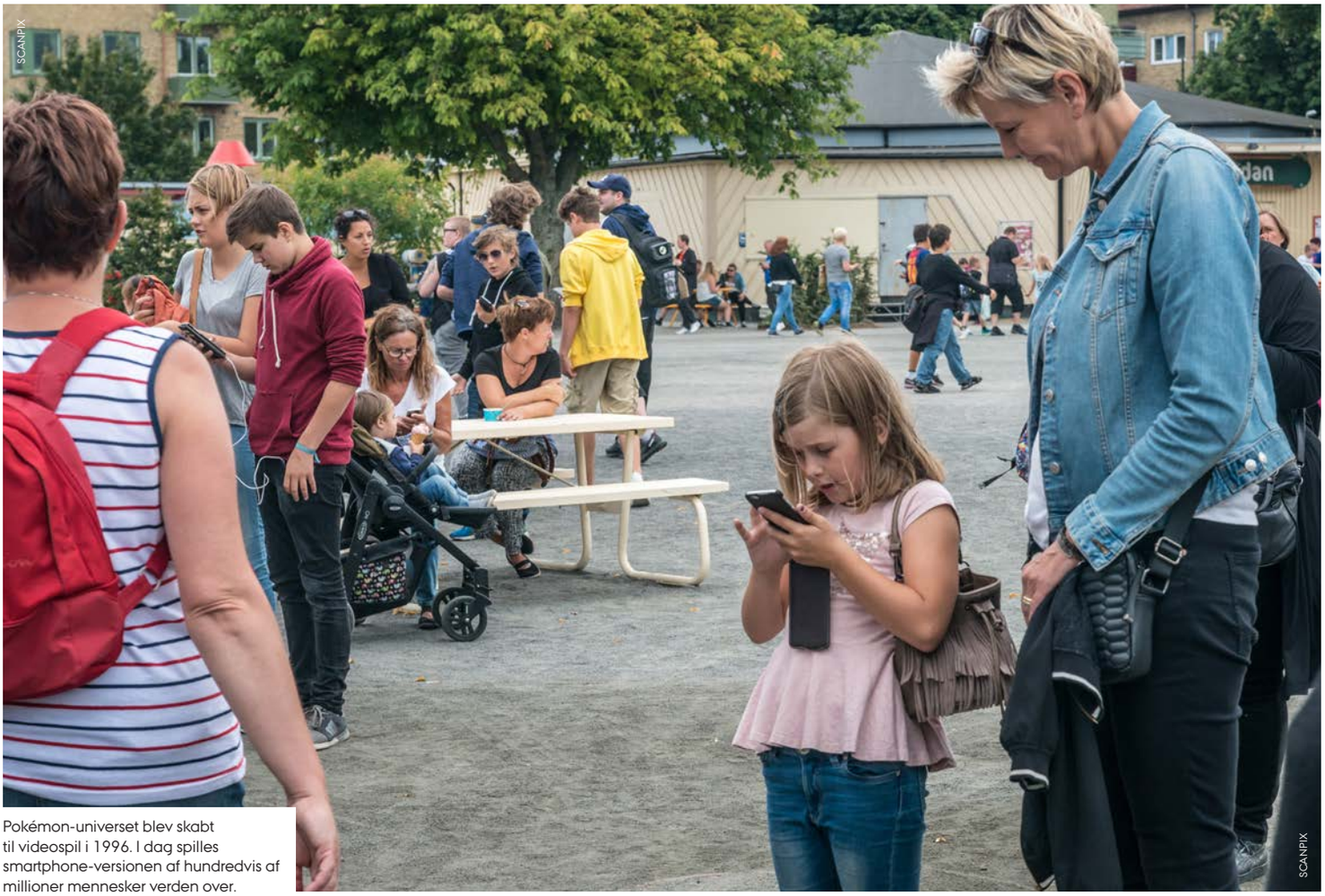

Pokémon-universet blev skabt til videospil i 1996. I dag spilles smartphone-versionen af hundredvis af millioner mennesker verden over.

gere generationer af spil har stillet høje krav til sit publikum, er det med GO og andre 'casual games' altså små, effektive grundelementer, der virker. Det er den veldoserede cocktail, der er nøglen: Det virkelige lag, den lave indgangstærskel til at forstå spillet og blive belønnet og ikke mindst det overordnede meta-game, som Andreas Lieberoth tillige understreger, nemlig samlermanien.

"Selv når jeg kigger tilbage på min fars generation, var der noget magisk over at samle på ting. Dengang samlede de på kaffeklistermærker, og i dag kan vi stadig se producenter smide små samleobjekter i Cornflakespakken. Set med nutidens sprogbrug er det at samle simpelthen en form for *gamification* (at føje spilelementer til noget, som ikke er et spil, red.)"

Skærmen som fælles anliggende

Modtagelsen af GO har været overvældende, og man fristes til at spørge, om GO er udtryk for en revolution af spilbranchen. Over dette spørgsmål er Andreas Lieberoth varsom med at fælde dom. Han beskriver spilverdenen som en branche, der i sit grundstof er bygget af små revolutioner, både teknologiske og kulturelle. I det regi vil han gerne gå med til at beskrive GO som revolutionerende, omend teknologien i sig selv ikke er ny. Med GO er det for første gang lykkedes 'augmented reality' at komme ind i praksis. Om det bliver en revolution eller ej afhænger af, hvorvidt andre følger op og cementerer setuppet som en ny standard.

> »Selv når jeg kigger tilbage på min fars generation, var der noget magisk over at samle på ting«
>
> Andreas Lieberoth

Kigger man på den kulturelle og psykologiske placering af spillet, er det slående, hvorledes GO adskiller sig fra andre spil ved ikke at skræmme forældrene væk. Forældre er ligefrem glade for, at deres børn kommer ud i den friske luft. Den indledende anekdote om *gaming*-voksne i bussen illustrerer, at ikke alene har spillet fået en social blåstempling, forældrene er SELV begyndt at spille. Den vanlige frygt for børnene som paralyserede væsner klistret til en skærm forsvinder med GO, og her peger Lieberoth på skærmens historiske betydning og udvikling.

"Da fjernsynet i sin tid kom til, var det et samlende element. Husaltermetaforen er i virkeligheden meget sigende, for børn og voksne samledes foran skærmen, og mor og far kunne til enhver tid kigge med og tale med deres børn om, hvad de så."

Lieberoth fortæller endvidere om dengang, teknologien begyndte at blive allemandseje, og computerne kom til. Først fik de plads i ›

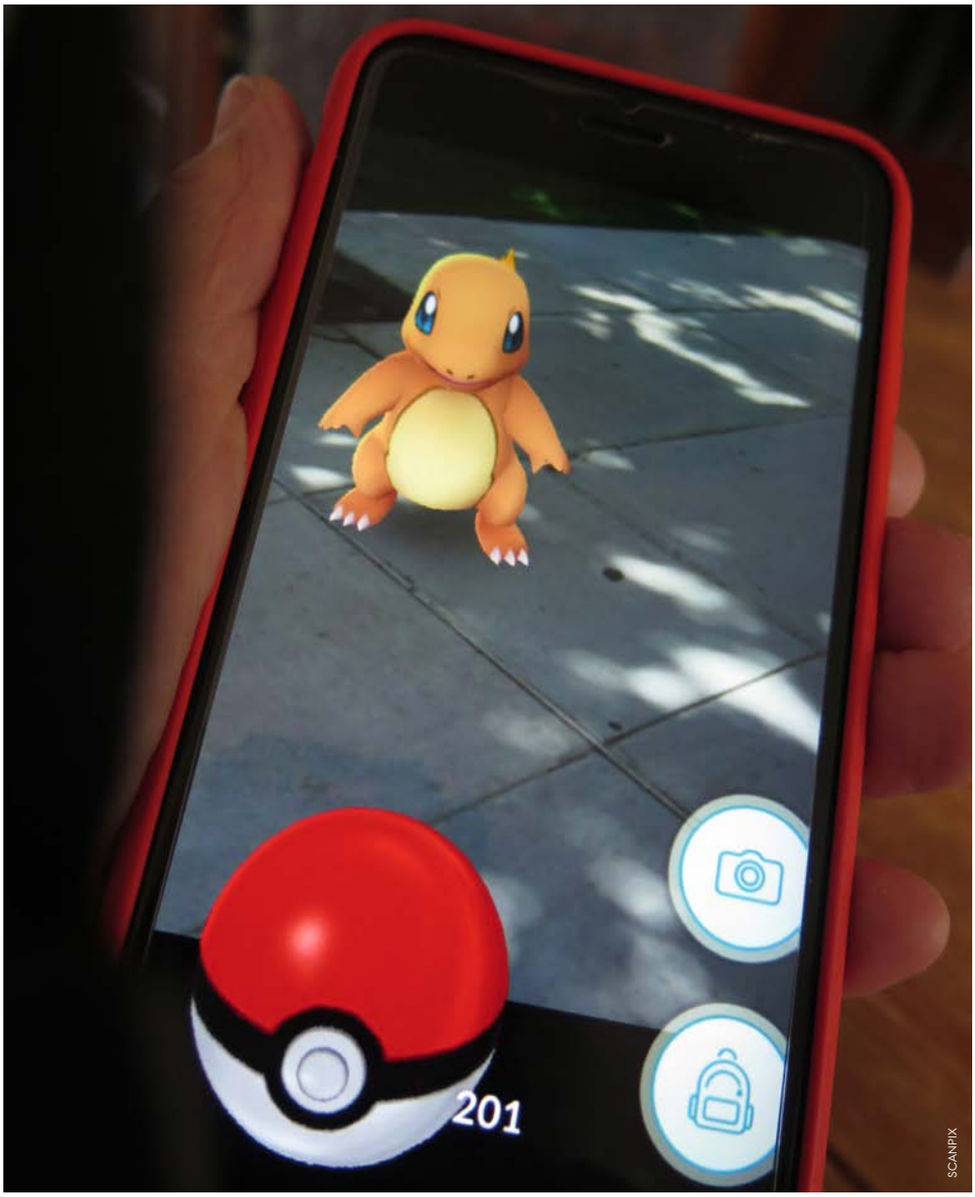

'Augmented reality' ofte forkortet til AR minder om det, man kalder virtual reality. Men i stedet for at skabe en helt ny digital virkelighed handler AR om at forstærke den faktiske virkelighed. Når man kigger på verden gennem kameraet i sin telefon eller i fremtiden en digital brille, tilføres et ekstra grafisk lag på virkeligheden.

> »Bowling går rent ind til polterabends og som firma-sjov. Det er et ultimativt 'casual game' på præcis samme måde, som det er tilfældet med GO«
>
> Andreas Lieberoth

et fælles rum, men siden flyttede de ind på børneværelserne, hvilket betød, at forældrene mistede adgangen til børnenes medieforbrug. De kunne ikke længere følge med i børnenes gøren, de kunne heller ikke længere følge med i teknologien, hvor børnenes evner, lyst og nysgerrighed overstrålede. Dette tab af indblik og kontrol af børnene udløste en frygt, som kan spores ind i hele kulturen i dag. Skærme er ikke længere et fælles anliggende, de er små, private følgesvende, som børnene har med alle steder. Dette hemmelige element piner de fleste forældre, og frygten for, hvad de små poder laver med disse skærme, står ikke alene. Frygten for et lasket barn fylder ligeledes forældre med uro, mens den forfærdende tanke om et barn, der tyr til vold som resultat af et blodigt og voldeligt spil, ikke mindst rangerer højt på angstskalaen.

Set i dette lys er GO bemærkelsesværdigt; Et spil, der trækker skærmen tilbage til et fælles anliggende, har tænkt på motion og har en logik, forældre kan forstå.

Hype eller reel revolution?

Om blot tre år mener Lieberoth, at vi vil vide, om formlen bag GO og 'augmented reality' kan skaleres op og ned og bruges endnu bredere og til andre målgrupper. Indtil videre er der en masse gode resultater inden for læringsspil.

"Børn kan altså lære noget rigtigt og noget forkert. Spil har en motiverende effekt på børn, man taler om et spil-'mode', og dette 'mode' kan være effektfuld at overføre til et klasseværelse. Spil pirrer vores hjerner og de systemer, der er beregnet til at belønne os, hvilket er et gunstigt udgangspunkt i en læringssituation," siger han.

Til eksempel er Ladbyskibet blevet levendegjort via 'augmented reality'. Vikingemuseet Ladby lancerede en ny app ved navn Vikingekongens grav. Applikationen, som er målrettet 4. klasse- niveau, får bl.a. Ladby-skibet til at rejse sig i gravhøjen som en 3D-animation, hvilket giver en unik fornemmelse af, hvordan skibet så ud i sin storhedstid med sejlet sat på Kerteminde Fjord. Vi kan altså opleve *gamle dage* med dette virkelige lag ovenpå.

Kigger vi i en anden retning, eksempelvis på detailindustrien, vokser den ny 'augmented reality'-teknologi også frem. Giganterne LEGO, Ikea og Converse har valgt at bruge 'augmented reality' til at sælge deres produkter. For Converses vedkommende betyder det, at du kan finde din yndlingssko på smartphonen, åbne kameraet og pege mod din fod, hvorefter du vil se, hvordan skoen ser ud på din fod. Fremtidens verden lurer i horisonten. Fang den, hvis du kan. ■

ANDREAS LIEBEROTH
Adjunkt på DPU og forsker i mediepsykologi – fra selvsocialisering gennem populærmedier til spil i skolen og gamification – ved Interacting Mind Centre på Institut for Kultur og Samfund. Cand.mag. i religion og psykologi, ph.d. fra psykologisk institut. Har aldrig vundet en kamp, men bor til gengæld på en grund med et pokéstop.

Videnskabeligt perspektiv på pædagogik og uddannelse

INFORMATIONSMØDER OM KANDIDATUDDANNELSERNE PÅ DPU

Kom og bliv klogere på, om en kandidatuddannelse på DPU er det rigtige for dig.

Aarhus: 2. marts 2017 kl. 17-20
Campus Aarhus

København: 7. marts 2017 kl. 17-20
Campus Emdrup

Programmer og tilmelding: edu.au.dk/aabenthus

DPU
AARHUS UNIVERSITET

SPOT PÅ NY FORSKNING

Asterisk stiller skarpt på et nyt forskningsprojekt.
Denne gang gælder det projektet **Robotter i Folkeskolen**

ROBOTTER ER HÅRDT ARBEJDE

Skoler investerer i ny robotteknologi, men ikke nok i de fagprofessionelles møde med de nye teknologier. Det viser en ny rapport fra DPU, Aarhus Universitet, der har undersøgt forholdet mellem skolers intentioner om at indføre robotteknologi og den faktiske anvendelse i undervisningen i hverdagen.

»Hvor meget gider eleverne på dag 24, når de skal blive ved med at programmere for at få robotten til at kaste en bold?«

Cathrine Hasse

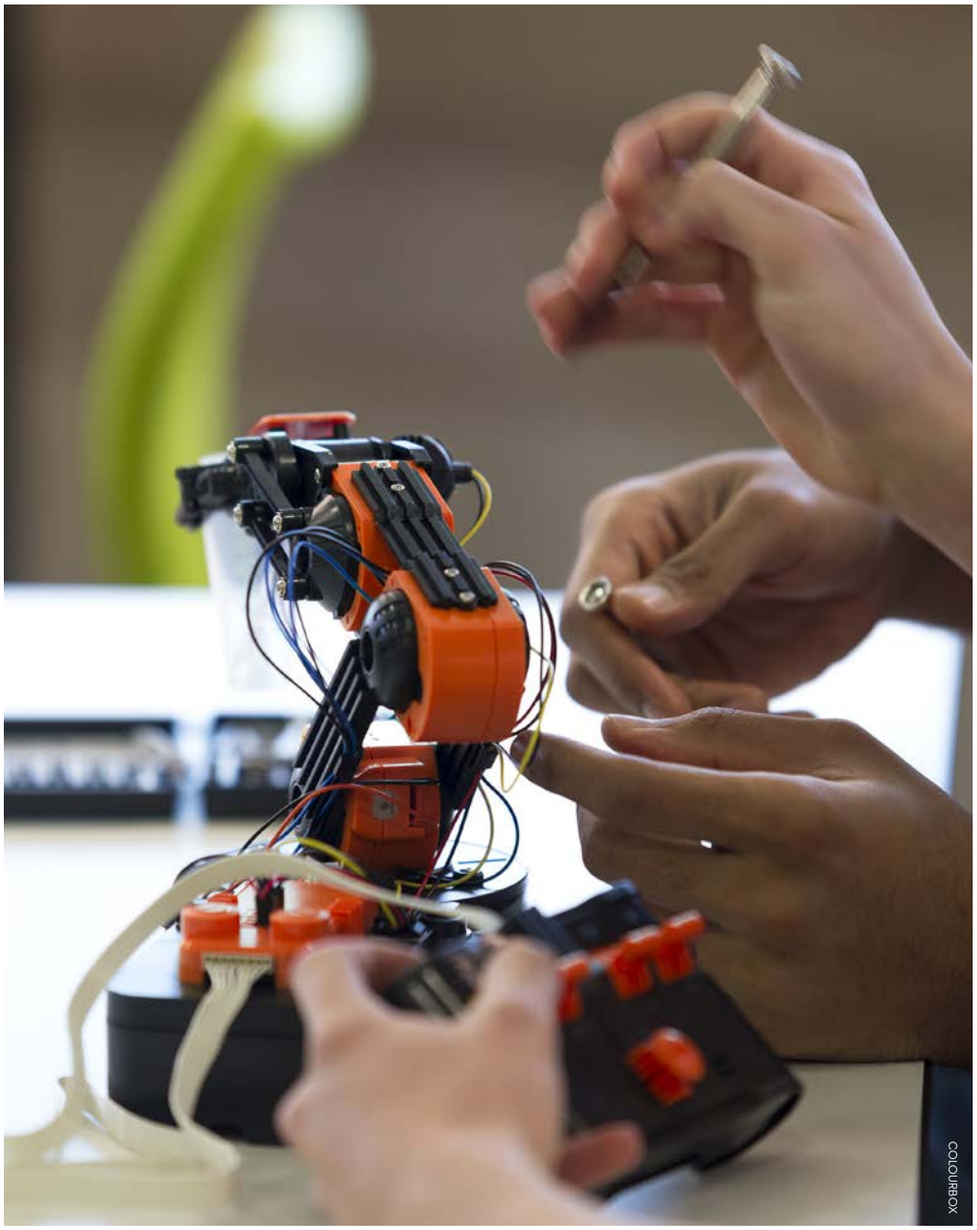
COLOURBOX

Af Camilla Mehlsen

Tænk, hvis jeg havde haft robotten som engelsklærer".

Sådan lyder det fra en folkeskoleelev, der på sin tidligere skole oplevede at blive mobbet af sin engelsklærer. Eleven går tilfældigvis forbi et kontor, hvor skolelederen og it-lederen er ved at se en YouTube-video med den sociale robot NAO. Den taler engelsk og har et nuttet, menneskeligt udtryk.

Selv om den blot er 58 cm høj, har den kapacitet til at være en slags hjælpelærer.

Eleven er fascineret, og det rører skolelederen: "Og så var jeg slet ikke i tvivl om, at så skulle jeg finde de 100.000 [kr.]... Så fik vi jo de næste sponsoreret, og vi kunne jo bare se, hvad den gjorde ved ungerne," fortæller skolelederen.

"Robotterne kommer," er en devise, vi længe har hørt. Nu er robotterne kommet, i hvert fald dukker de op på mange skoler, hvor de er elevernes nye klassekammerater eller hjælpelærere. De lyder navne som NAO og LEGO Mindstorms, og de skal hjælpe eleverne med at blive klar til det 21. århundrede. Det kan for eksempel handle om at lære eleverne programmering eller engelsk eller at udvikle deres sociale og følelsesmæssige kompetencer.

"Skolerne investerer i mange forskellige typer af robotter, og der kommer hele tiden nye former for robotteknologi. Men det er ikke nok at investere i ny teknologi. Robotterne er hårdt arbejde og kræver en masse tid, som skolerne ikke har medregnet," siger antropologiprofessor Cathrine Hasse fra DPU, Aarhus Universitet, der står i spidsen for en ny rapport om robotter i folkeskolen.

Robotter samler støv

Cathrine Hasse har i flere år undersøgt forholdet mellem teknologi og læring, blandt andet i det omfattende forskningsprojekt Technucation *(Technological Literacy and New Employee Driven Innovation Through Education)*, der undersøgte lærere og sygeplejerskers brug af teknologi.

"Technucation viste klart, at det ikke er nok at give penge til teknologi. Man må også give penge til menneske-maskine-forholdet. Man kunne spare millioner af kroner i sundheds- og uddannelsessektoren, hvis man fokuserede mere på mødet med teknologi end på indkøb af teknologi," siger Cathrine Hasse og påpeger, at den nye rapport, Robotter i Folkeskolen, viser den samme tendens: Skolerne investerer i nye teknologier, men ikke nok i de fagprofessionelles møde med de nye teknologier.

Den nye rapport, Robotter i Folkeskolen, undersøger forholdet mellem skolers intentioner om at indføre robotteknologi og den faktiske anvendelse i undervisningen i hverdagen.

Når skolerne anskaffer robotterne, er det ifølge rapporten typisk med afsæt i en af disse tre begrundelser:

- For at motivere eleverne
- For at forberede eleverne til en digital fremtid

›

COLOURBOX

- For at være en teknologisk 'first-mover' og kunne profilere sig på teknologi.

Det viser sig imidlertid, at der er langt fra visioner og intentioner til hverdagslivet. Det er sjældent, robotterne holder, hvad de lover om at forandre didaktikken. Robotterne skaber typisk først begejstring og engagement, men ender så mange steder med at samle støv. De skulle forandre undervisningen og løfte elevernes læring, men de ender nemt som en slags trofæer over skolens progressive brug af teknologi. Der er der flere grunde til.

Robotter tager tid

Et gennemgående benspænd for robotterne er den mængde tid, det kræver at få robotter ind i den daglige undervisning. Hverken ledelse eller lærere har selv førstehåndserfaringer med robotterne, og de overraskes ofte over, hvor lidt robotterne er i stand til, når det kommer til stykket.

"Man skal forstå, at robotterne er hårdt arbejde. Der skal investeres meget tid i det. På YouTube ser man, at robotterne kan en masse. Men det kan de kun, når de er programmeret til det. Man skal vide, at robotten ikke kan improvisere eller lave om på sin egen kodning af sig selv," siger Cathrine Hasse.

Hun fortæller, at mange af lærerne i udgangspunktet er motiverede for at bruge robotterne i undervisningen. Men lærerne har ofte forventninger om, at robotten selv bidrager meget mere, end tilfældet er – især didaktisk.

I undersøgelsen udtrykker flere skoleledere og lærere netop en overraskelse over, hvor meget det kræver at bruge robotterne didaktisk. En lærer siger det sådan her: "Der ligger et større arbejde i, at han (robotten) giver en succes undervisningsmæssigt, end vi havde forventet."

I begyndelsen har robotterne en stor nyhedsværdi på skolen. Men også blandt eleverne er det svært at fastholde begejstringen.

"Robotterne vækker ofte umiddelbar begejstring hos eleverne, men det kræver en stor indsats at få eleverne til at fastholde interessen. Hvor meget gider eleverne på dag 24,

*

FAKTA OM UNDERSØGELSEN **ROBOTTER I FOLKESKOLEN**

Robotter i Folkeskolen er et mindre projekt i tilknytning til det omfattende forskningsprojekt Technucation. Robotter i Folkeskolen undersøger forholdet mellem, hvilke intentioner der ligger bag indførelsen af robotter i skolerne, og hvordan den faktiske brug af robotter tager sig ud i undervisningen.

Ni skoler deltager i undersøgelsen. Der er foretaget skolebesøg med feltobservationer og interview med blandt andre ledere, lærere og elever. Desuden er der indsamlet datamateriale fra forskellige robotdistributører.

CENTRALE KONKLUSIONER:

Robotterne anvendes sjældent med henblik på fagfaglige didaktiske overvejelser. Det er op til den enkelte underviser at udtænke, hvordan robotter kan indgå fagligt i de respektive fag.

Indkøb og anvendelse af robotter i skolen drives i langt overvejende grad af enkelte teknologi-interesserede ildsjæle, der bakkes op af lokale ledelser.

Tidsforbruget til implementering af robotterne undervurderes.

Undervisning med nogle typer af robotter introducerer et nyt fokus på konkurrenceelementer, som ellers ikke er en del af den danske skole.

Projektet er gennemført af forskere fra forskningsprogrammet Fremtidsteknologi, Kultur og Læreprocesser samt en gruppe studenterassistenter fra DPU, Aarhus Universitet. Projektets resultater er udgivet i rapporten **Robotter i Folkeskolen**. *Begrundelser, visioner, faktisk brug og udfordringer i normalklasser.*

> »Det interessante er, at vi er langt i Danmark med robotteknologi. Vi har investeret i og satset på robotteknologi. Så det er ærgerligt, at det ikke viser sig i undervisningen«
>
> Cathrine Hasse

når de skal blive ved med at programmere for at få robotten til at kaste en bold?" siger Cathrine Hasse.

Ildsjæle driver udviklingen alene

Et andet benspænd er, at brugen af robotterne ikke får en didaktisk forankring hos den brede lærergruppe. På alle de ni deltagende skoler er udviklingen drevet frem af teknologi-interesserede ildsjæle enten blandt ledelse eller lærere. Et kendetegn ved ildsjælene er, at de interesserer sig for it og gadgets, og i mange tilfælde bruger de frivilligt ekstra tid på at sætte sig ind i robotternes teknologi. Men i de fleste tilfælde står ildsjælene ret alene med deres teknologibegejstring, og de fungerer ikke som en fortrop, som de øvrige lærere og pædagoger kan gå efter.

"Man kunne tro, at ildsjælene på skolerne går forrest og trækker de andre med. Men man ser dem marchere hen over sletten alene, mens de andre ikke følger efter og er i gang med at lave noget helt andet. Det er en af grundene til problemerne. Anvendelsen af robotterne bredes sjældent ud som et fagligt bidrag til større dele af lærergrupperne," siger Cathrine Hasse.

Det viser sig i praksis at være en udfordring, for hvis robotterne skal blive en succes, skal de være pædagogisk og didaktisk reflekteret. Ifølge rapporten er det i høj grad skoleledelser og it-ansvarlige lærere, der køber teknologierne og har visionerne, hvorimod det er de enkelte lærere, der forventes at løfte opgaven med at få omsat robotteknologien til fornuftig didaktik i deres eget fag.

Teknologiforståelse på skoleskemaet

Cathrine Hasse sætter spørgsmålstegn ved, om robotter overhovedet skal bruges til fagfaglig undervisning. Når "robotterne kommer" i skolen, handler det ikke kun om at forstå den tekniske side af robotterne, eller om at robotten skal styrke et specifikt fag, men om at eleverne også skal lære at forholde sig til robotterne, mener Hasse.

"Der er en masse forestillinger om, hvordan robotterne kan bruges i fagfaglige sammenhænge. For eksempel til at lære eleverne matematik og engelsk. Men det kan sagtens tænkes, at robotterne har et kæmpe potentiale til en anden form for undervisning. Der, hvor den didaktiske brug af robotter vil kunne booste danske børn, er at ved give dem en forståelse af den teknologi, der vil præge børns fremtid," siger Cathrine Hasse og peger på, at børn har brug for undervisning i teknologiforståelse.

"Vi har brug for, at børnene lærer at forholde sig til teknologi. Der mangler en massiv investering i teknologiforståelse, som ikke bare fokuserer på at trykke på knapper eller at styrke det didaktiske. Vi må starte med spørgsmålet: hvordan lærer vi børn at leve med teknologi? Jeg mener, børn skal lære noget om programmering, men også om hvor vanskeligt det er at omgås robotter. De ældre elever må lære om, hvad robotterne betyder i et samfundsperspektiv," siger Cathrine Hasse.

Når børnene forlader uddannelsessystemet, vil de opleve, at mange typer af job er blevet automatiseret og muligvis overtaget af robotter. De første selvkørende busser er allerede på de danske veje, og udviklingen mod flere robotter vil også finde sted i andre brancher.

Ifølge Cathrine Hasse er der et stort potentiale i at inddrage robotter i skolen, men drømmen om at være teknologisk 'first-mover' kan give bagslag.

"Det interessante er, at vi er langt i Danmark med robotteknologi. Vi har investeret i og satset på robotteknologi. Så det er ærgerligt, at det ikke viser sig i undervisningen. Vi risikerer, at indtoget af robotter i skolen kommer for tidligt og for uforberedt, når vi ikke har reflekteret mere over, hvad lærerne skal med robotterne. Så risikerer vi, at lærere og elever siger "nå, var det ikke andet?" og ikke orker robotterne," siger Cathrine Hasse.

Hvis nogle lærere var bekymrede over, om robotterne ville erstatte lærerprofessionen, så peger Robotter i Folkeskolen på, at robotterne ikke kræver mindre fagprofessionalisme af lærerne. Måske snarere tværtimod. Som en lærer svarer, da han bliver spurgt, om brugen af robotter i undervisningen ændrer på hans oplevelse af at være professionel lærer?

"Nej. Jeg var lige ved at sige, at man skulle være ret så professionel for at finde ud af, hvad han (robotten) skulle bruges til." ■

CATHRINE HASSE er antropolog og professor i uddannelsesvidenskab på DPU, Aarhus Universitet. Er koordinator for forskningsprojektet Technucation og forsker primært i læreprocesser og deres møde med teknologi.

NYE BØGER

Nye bøger modtaget på redaktionen
efterår/vinter 2016

TEKNOLOGIENS TESTPILOTER
Camilla Mehlsen
Børn og unge vokser i dag op med digitale teknologier i sandkassen, skolen og soveværelset. Med afsæt i ny forskning analyserer forfatteren teknologiens indtog i børnehøjde og kommer med 10 bud på, hvad der ruster børn og unge til en tid, hvor omfanget af smart teknologi accelererer.
FORLAGET MINDSPACE

KOM IND I LEGEN
Kristina Avenstrup og Line Hudecek
Den gode leg mellem børn kommer ikke altid af sig selv. At komme ind i legen er for børnene at komme ind i fællesskabet og ind i en verden af oplevelses- og læringsmuligheder. Bogen præsenterer den pædagogiske metode Fælles legemanuskripter, som har til formål at sikre alle børn adgang til de vigtige legefællesskaber med andre børn. Metoden går ud på, at hele børnegruppen systematisk introduceres til et udvalg af rollelege på en måde, som tilgodeser de enkelte børns aktuelle udviklingszone og interesser.
DAFOLO

NARRATIV SKOLELEDELSE – samarbejdet om den åbne skole
Alex Madsen
I fortællingen om effektiv skoleledelse indgår i dag kompetencer til at lede mål- og resultatstyringsprocesser samt evaluerings- og feedbackprocesser. Styrker og faldgruber ved mål- og resultatstyring behandles, ligesom der i bogen sættes fokus på centrale dilemmaer i aktuel skoleledelse, fx omkring inklusion, kontrol og forældreinddragelse.
SAMFUNDSLITTERATUR

SANSEMOTORIK OG SAMSPIL – forstå børn, der er svære at forstå
Connie Nissen
Nogle børn har sansemæssige og motoriske udfordringer. De kan have særlige sansemotoriske behov og kan have svært ved at indgå i samspil med andre. Bogen forklarer, hvad der kan ligge bag børnenes vanskeligheder og deres reaktioner, og den indeholder forslag til aktiviteter, som kan bane vejen for positiv udvikling og gode relationer.
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

LITERACY OG LÆRINGSMÅL – i dagtilbud og børnehaveklasse
Kirsten Friis og Dorte Østergren-Olsen (red.)
Denne bog introducerer og diskuterer literacy-begrebet i dagtilbud, børnehaveklasse og skolefritidsordninger. I bogens kapitler giver forskere og praktikere bud på, hvordan literacy kan forstås og praktiseres, så børnene bliver aktive og meningsskabende i deres læring.
DAFOLO

MELLEM LEDERE – uddannelsesledelse som problem eller svar?
Dion Rüsselbæk Hansen og Jakob Ditlev Bøje (red.)
Ledelse af uddannelse italesættes, tematiseres og problematiseres i stigende grad. Spørgsmålet er, hvad det betyder for kerneydelsen uddannelse? Hvilke konsekvenser kan den omsiggribende ledelse få for uddannelsesmæssige forhold såsom demokrati, frihed og kritik? Bogen giver ikke entydige svar, men peger på en række udfordringer, dilemmaer og paradokser, som ledere og mellemledere i uddannelsesinstitutioner må forholde sig til.
KLIM

OPDRAGELSE, ETIK, TRADITION OG FORTÆLLINGER
Britta Lønstrup
I bogen søger forfatteren at vise noget om tiden tilbage i 1950'erne, hvor tradition og etik blev formidlet gennem fortællinger, i havregrynspakkernes billedserier, gennem Statens Filmcentral, folke- og skolebiblioteker og gennem opdragelsen i hjemmene. Gennem opbyggelige historier, der alle handler om menneskelige grundvilkår, søger forfatteren at vise, hvorledes et demokratisk samfund som det danske hænger sammen, og hvad der sker, hvis trådene kappes.
FORLAGET HOVEDLAND

A

KØN, SEKSUALITET OG MANGFOLDIGHED
Steen Baagøe Nielsen og Gitte Riis Hansen (red.)
Der er sket meget siden 1950'ernes forestillinger om et ideelt fungerende kønsrollemønster. Bogen diskuterer en række af de opbrudstendenser, som udfordrer såvel den pædagogiske praksis som de traditionelle, dominerende eller kulturelt selvfølgelige omgangsformer, der er knyttet til køn, familie og seksualitet. Gennem ny viden og aktuelle observationer peger bogen på muligheder og nye veje til at håndtere og understøtte ligestilling og mangfoldighed i den pædagogiske praksis.
SAMFUNDSLITTERATUR

MELLEM TEKSTER
Helle Rørbech
Hvordan kan litteraturundervisningen i grundskolen funderes i en dynamisk og kompleks forståelse af kultur og identitet? Bogen præsenterer fire læreres meget forskellige strategier over for kulturelle forskelle og tager læseren med på besøg i deres klasser. Ved at fokusere på dynamikken i klassernes samtaler om litterære tekster peger bogen på litteraturundervisning som et flerkulturelt og flerdiskursivt rum.
SAMFUNDSLITTERATUR

KEND DINE FØLELSER
Maria Højer Nannestad og Susanne Wederkinck Nielsen
Denne træningsbog til børn og unge om at forstå og kende følelser har sit omdrejningspunkt i øvelser, der lærer barnet eller den unge at genkende og beskrive følelser – og at skelne forskellige følelser fra hinanden, også når de viser sig samtidig.
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

A

B

C

FAGDIDAKTIK I NATURFAG
Lars Brian Krogh og Hanne Møller Andersen
Forfatterne indkredser fem aktuelle udfordringer – læring, dannelse, motivation, samspil og lærerudvikling – som de mener bør imødegås for at løfte naturfagsundervisningen i Danmark. Det diskuteres hvilke udviklingsspor, der viser sig forude, der præsenteres ny forskning og resultaterne omsættes til pejlemærker for og anbefalinger til naturfagsundervisning i praksis.
FRYDENLUND

DET DOBBELTE KRAM – et tværfagligt arbejdsgrundlag for mental sundhed, helbred og trivsel
Peter Thybo
Modellen "Det Dobbelte KRAM" supplerer de velkendte KRAM-faktorer, Kost – Rygning – Alkohol – Motion med et mentalt sundheds-KRAM, Kompetencer – Relationer – Accept – Mestring, der handler om evnen til at tackle modstand og belastninger i livet. Bogen belyser dynamiske sammenhænge mellem mental sundhed, helbred og livsstil med et særligt fokus på de beskyttende faktorer, der opretholder eller genskaber menneskers psykiske robusthed og modstandskraft.
HANS REITZELS FORLAG

KLASSELEDELSE GENTÆNKT
Helle Plauborg
Forfatteren beskæftiger sig her med sammenhængen mellem det didaktiske, det faglige og det sociale i undervisning og bringer sin undersøgelse ind i en gentænkning af klasseledelsesbegrebet. Centralt i bogen står tre casestudier af nogle meget forskellige 6. klasser. Bogen går tæt på skolens hverdag og giver et indblik i forskellige virkeligheder – og de forskellige måder at varetage undervisningsopgaven på – som findes der. Bogen tager afsæt i teorien 'agential realism', der er udviklet af den amerikanske fysiker og feminist Karen Barad. Dette teoretiske univers og analyserne af de tre cases benyttes i bogen til at udvikle ansatser til en ny tænkning om henholdsvis læring og didaktik.
HANS REITZELS FORLAG

HISTORIEDIDAKTIK
Jens Pietras og Jens Aage Poulsen
Forfatterne giver her anbefalinger til at tilrettelægge en historieundervisning, der støtter eleverne i historisk refleksion og historieskabende deltagelse og gør, at de kan udvikle en meningsfuld kritisk historisk forståelse. Bogen er en stærkt revideret udgave af bogen Historiedidaktik – fra teori til praksis fra 2011.
HANS REITZELS FORLAG

LEDELSE GENNEM SKOLENS RESSOURCEPERSONER
Frode Boye Andersen (red.)
Bogen belyser et af de aktuelle mulighedsfelter for skoleledelse i praksis: Satsningen på vejledere, koordinatorer og andre ressourcepersoner som katalysatorer for den professionelle udvikling og skolens opgaveløsning. Skolens ressourcepersoner skal ikke længere kun være faglige og kollegiale, men i fremtiden også være organisatoriske mellemmænd, og bogen behandler derfor udfordringer og muligheder for skolens ressourcepersoner i et organisatorisk perspektiv.
KLIM

MÅ IKKE SLETTES
Ray Svanberg og Hans Peter Wille (red.)
Denne bog er en indføring i pædagogik for lærerstuderende. Den er skrevet med udgangspunkt i den studerende, og den fokuserer på de vigtigste temaer for skolen og eleverne med særlig vægt på læring og den praktiske udførelse af lærerarbejdet.
KLIM

KØN – pædagogiske perspektiver
Lone Bæk Brønsted og Tekla Canger
Med udgangspunkt i forskellige praksiseksempler præsenteres en række dilemmaer i pædagogisk praksis, hvor køn er på spil, samt teoretiske tilgange til køn og kønsforståelser i en pædagogisk kontekst. Gennem analyser af situationer fra institutionel praksis, hvor køn spiller en rolle i såvel den professionelles virke som i deltagernes, børnenes og elevernes forståelser af sig selv og af deres omgivelser, præsenteres og diskuteres pædagogiske metoder og handlinger med fokus på emner som mangfoldighed, in- og eksklusion samt udfoldelsesmuligheder.
SAMFUNDSLITTERATUR

B

STYRK SKOLEN
Mette Marie Ledertoug
En styrkebaseret undervisning tager udgangspunkt i at kunne kortlægge, udforske og anvende elevens styrker i den pædagogiske dagligdag. Bogen anviser forskellige praktiske muligheder og metoder til kortlægning af styrker og indeholder desuden et inspirationskatalog af øvelser til udforskning af styrker.
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

C

INKLUSION, UDSATHED OG TVÆRPROFESSIONELT SAMARBEJDE
Bjørn Hamre og Vibe Larsen (red.)
Forfatterne anlægger et kritisk-konstruktivt perspektiv på begrebet inklusion og på det tværprofessionelle arbejde med inklusion og udsathed i forhold til børn og unge. Bogen beskæftiger sig både med de dilemmaer, muligheder og udfordringer, der kan opstå i forhold til de børn og unge, der befinder sig på grænsen af fællesskabet, og dem, der gør sig gældende for de professionelle, der skal samarbejde om inklusionsopgaven med afsæt i forskellige fagligheder.
FRYDENLUND ACADEMIC

VIDENSKABSTEORI FOR DE PÆDAGOGISKE UDDANNELSER
Brian Degn Mårtensson, Leif Puggaard og Rune Bang Puggaard
Bogen handler om videnskabsteoretiske spørgsmål, der knytter sig til pædagogik, opdragelse og undervisning. Den bygger på forfatternes mere omfattende bog om samme emne, der her er forkortet og tilføjet nye kapitler.
AKADEMISK FORLAG

SPECIALPÆDAGOGIK I LÆRERUDDANNELSEN
Jørgen Christiansen, Brian Degn Mårtensson og Torben Pedersen (red.)
Bogens udgangspunkt er den specialpædagogiske fagtradition, hvor især socialpædagogikken og specialundervisningsbegrebet har haft betydning. Bogen afspejler derudover en bevægelse i retning af et mere inkluderende fagsyn, hvor man hellere taler om elever i en situation, der er vanskelig eller kompliceret, frem for om elever med vanskeligheder.
HANS REITZELS FORLAG

TIDSSKRIFTER

PÆDAGOGISK PSYKOLOGISK TIDSSKRIFT
Nr. 2, 2016: Tema: Vild ungdom?

UP – UNGE PÆDAGOGER
Nr. 3, 2016: Tema: Åben skole

DANSK PÆDAGOGISK TIDSSKRIFT
Nr. 3, september 2016: Tema: Demokrati i børnehøjde – en truet livsform?

0–14 NUL TIL FJORTEN
Nr. 3, 2016: Tema: Ro i dagtilbuddet – om mindfulness, fysisk indretning og andre ro-skabende tiltag

TIDSSKRIFT FOR ARBEJDSLIV
Nr. 3, september 2016: Tema: Tværfaglighed og samarbejde

KVAN – tidsskrift for læreruddannelse og skole
Nr. 105, september 2016:
Tema: Feedback

KOMMENTAR

KIG PÅ BØRN FREM FOR DIAGNOSER

Med den nye udredningsgaranti er der en risiko for, at udredning og diagnosticering af børn bliver hastet igennem. Vi skal sikre, at børnene selv, deres familier og den praksis, der omgiver dem, også bliver hørt. Børnepsykiatrien er højaktuel i den pædagogiske forskning, der kan forhindre, at de pædagogiske handlemuligheder stivner i diagnoser.

Børnepsykiatrien og diagnoser er et centralt anliggende ikke alene for børnene, deres familier og de professionelle, men også for den pædagogiske forskning. Fra det børnepsykiatriske felt har Børne- og Ungdomspsykiatrisk Selskab efterlyst, at politikerne kommer med en særskilt børne- og ungdomspsykiatripakke for at imødekomme det stigende behov for at hjælpe de børn, unge og deres familier, der søger om hjælp. I efteråret 2016 har 50 læger og psykologer fra børnepsykiatrien formuleret et nødråb om mere hjælp til behandlingen af børn og unge i psykiatrien. Omdrejningspunktet har blandt andet været en kritik af den udredningsgaranti, der blev vedtaget af Folketinget i 2014, hvorefter en psykiatrisk udredning af børn maksimalt må tage 30 dage. I opråbet er der blevet peget på risikoen for overmedicinering og fejlagtige diagnosticeringer, i takt med at udredningen skal gå hurtigere. Det er i den efterfølgende debat kommet frem, hvordan udredningen kan blive et anliggende, der hastes igennem med den konsekvens, at børnene og deres familier ikke oplever et ejerskab i udredningsprocessen og ofte står tilbage med flere spørgsmål end svar. Det giver anledning til at spørge, om udredningen risikerer at blive et slags hurtigt fix i præstationssamfundet? Tildeles et barn diagnose og medicinering frem for et længerevarende terapeutisk forløb? Diagnosen bliver ofte til en tilbageskuende forklaring, der får en langvarig betydning for barnet, frem for et øjebliksbillede, der baserer sig på barnets aktuelle adfærd, sådan som psykiateren Søren Hertz har formuleret det. Et sådant øjebliksbillede må frem for at være tilbageskuende identificere de problemstillinger, der knytter sig til familien og den pædagogiske sammenhæng, som barnet er en del af i dagintitutionen og skolen. Her er der behov for en dybtgående forståelse af den kontekst, som barnet befinder sig i, for at kunne formulere nye pædagogiske handlemuligheder.

> »Den omfattende betydning, som diagnosticering har haft for skolens in- og eksklusionsprocesser peger på en række dilemmaer, som forskning i pædagogik må adressere«
>
> **Bjørn Hamre**

Udredningsgarantiens effektive kortvarighed kan ses i lyset af det, den tyske sociolog Hartmut Rose har kaldt accelerationssamfundet. Samfundsmæssige processer skal gå hurtigere, hvor den stigende diagnosticering af børn betyder, at flere lades i stikken. Det er dog langt fra tilstrækkeligt med sociologske forfaldsanalyser af diagnosticeringstendensen. For at forstå diagnosens aktuelle betydning i skole og pædagogik er der behov for en tværgående pædagogisk forskning, der implicerer sociologiske, antropologiske, psykologiske og praksisrelaterede undersøgelser af diagnosens betydning i pædagogik og giver nye bud på, dels hvordan skolerne og de pædagogiske professioner kan forholde sig til diagnosen, dels hvordan de involverede børn og deres familier tilbydes konstruktive handlemuligheder i livet. Her er det fx vigtigt med viden om, hvordan udredningen og efterfølgende tværprofessionelle møder kan give mulighed for, at alle parter oplever ejerskab i processen.

På skoleområdet har der gennem de senere år været en støt stigning i antallet af elever, der er blevet henvist til psykiatrisk udredning. Dette kan ses som et paradoks i en periode, hvor skolen gennem flere lovinitiativer skal inkludere flere i almenundervisningen og arbejde mere inkluderende. Den inkluderende dagsorden berører også PPR (de pædagogisk psykologiske rådgivninger), der tiltænkes en rolle i realiseringen af den inkluderende skole. I arbejdet får også børnepsykiatrien og udredningen en større betydning for, hvilken pædagogisk kontekst barnet skal placeres i. I disse problematikker kan man således se psykologien og psykia-

trien som to parallelle former for viden, der hver især har deres forståelse af, hvordan barnets problemstillinger bør håndteres i en pædagogisk kontekst. Udover at det kan problematiseres, hvornår et barns vanskeligheder kan konkretiseres som hhv. en psykologisk eller en psykiatrisk problematik, har der i samarbejdet vist sig forskellige udfordringer. Fx er det blevet kritiseret, at en diagnostisk problembeskrivelse af et barn i sig selv har kunnet give større særlige midler og pædagogiske tiltag. En anden problematik i samarbejdet med PPR har været, at børnepsykiatrien også har været rådgivende i forhold til hvilke former for specialundervisning, der bør tilbydes på baggrund af udredningen. Selvom psykiatrien ikke er en direkte del af skoleforvaltningen, kan den med udredningen og diagnosticeringen få stor betydning for barnets videre karriere i skolen og i livet. Herved kan diagnosen få langt større betydning, end at være det øjebliksbillede, der formuleres af Søren Hertz.

Det tværfaglige samarbejde mellem PPR og børnepsykiatrien er ikke af nyere dato. Det går tilbage til 1930'erne, hvor der blev behov for en videnskabeligt underbygget differentiering af eleverne i skolen. I 1934 blev Danmarks første skolepsykologiske kontor indrettet på Frederiksberg og snart fulgte København og Gentofte trop. På dette tidspunkt blev den videnskabeligt underbyggede intelligenstest etableret som del af folkeskolens selektionssystem. De første skolepsykologer indså hurtigt, at der var nogle børn, som måtte være en opgave for psykiateren. I slutningen af 1930'erne blev der etableret et selvstændigt børnepsykiatrisk vidensområde, og i København grundlagdes en række klinikker på Rigshospitalet og Bispebjerg hospital. Psykiatrien blev herefter en vigtig aktør i differentieringsprocesserne, og i begyndelsen af 1940'erne oprettede både Københavns Kommune og Århus Kommune skolepsykiatriske konsultationer i tilknytning til de skolepsykologiske kontorer, hvortil tusindvis af elever i de næste årtier blev henvist. Skolepsykologien og børnepsykiatrien var blevet en del af folkeskolens differentieringsprocesser. Hermed var der også etableret et felt for mulige konflikter mellem professionerne, for hvornår skulle en problematik forstås som hhv. psykologisk og psykiatrisk, og hvem havde myndigheden til at foreslå den pædagogiske placering og intervention, når det drejede sig om barnet? Og hvordan med skolefeltet og lærerne; hvilke kompetencer havde de i forhold til den psykologiske og psykiatriske specialviden? I 30'erne og 40'erne ses således opkomsten af skolepsykologien og børnepsykiatrien, og et ikke uproblematisk tværfagligt samarbejde mellem de to discipliner og skolefeltet, samt et meget omfattende skriftligt testnings- og dokumentationssystem, der i årtierne efter kom til at definere et videnskabeligt underbygget skel mellem inklusion og eksklusion og positioneret bestemte muligheder og begrænsninger for de børn, der blev undersøgt.

Den omfattende betydning, som diagnosticering har haft for skolens in- og eksklusionsprocesser peger på en række dilemmaer, som forskning i pædagogik må adressere. For det første må der arbejdes med de dilemmaer, der knytter sig til det tværfaglige samarbejde mellem lærere, psykologer og psykiatere, herunder det særlige hierarki mellem psykologien og psykiatrien. For det andet må forskningen forholde sig til skolens og lærernes didaktiske kontekster og netop tage disse kontekster alvorligt. Lærernes praksisviden om børn må fx ikke underordnes den psykologiske og psykiatriske viden, men analyseres i egen ret. For det tredje må forskningen forholde sig til børneperspektiver i sagsgangen. Fx er der behov for forskning i hvilke muligheder der gives for, at barnet høres i udredningen. Ofte inddrages barnet og dets familie først efter, at diagnosen er lagt fast. Her er der behov for en tidlig inddragelse, der tilgodeser barnets og forældrenes perspektiver på afgørelsen. For det fjerde må forskningen inddrage historiske og sociologiske perspektiver på, hvordan forholdet mellem normalitet og afvigelse i skolen udvikles › og tager form. Her bør fokus være på, hvordan normalitetsopfattelser, der kan iagttages i testningsregimer og skolelovgivning, spiller sammen med produktionen af bestemte problemforståelser, der kan give anledning til bestemte diagnosetyper. Der er derfor behov for en pædagogisk forskning, der inddrager såvel historiske som sociologiske, antropologiske og psykologiske perspektiver, når det drejer sig om at komme til en analytisk forståelse af diagnosen som sociologisk fænomen, men ligeledes når det drejer sig om at forstå konsekvenserne af diagnosen og diagnosticering i en pædagogisk kontekst. Her er der behov for viden om, hvordan børns diagnoser har mulighed for at spille sammen med lærernes pædagogiske praksis, de involverede forældres hverdagsliv og ikke mindst børnenes egne forståelser, når det drejer sig om at navigere ud fra diagnosen. ■

BJØRN HAMRE
Adjunkt. Forskningsprogrammet for Inklusion og Eksklusion, Afdelingen Pædagogisk Sociologi, DPU, Aarhus Universitet. Forsker i inklusion, diagnoser og testning i et pædagogisk, sociologisk og historisk perspektiv. Gæsteforsker ved Center for Educational Studies, Chapman University (2015).

ASTERISK LIVE:

RADIKALISERING

Kan pædagogik forebygge radikalisering?
Fremmer vi afmagt og modkultur ved at stigmatisere marginaliserede grupper? Og hvorfor bliver mennesker en del af ekstreme grupperinger og bande- og rockermiljøer?

KOM TIL DEBAT OG FÅ NY VIDEN FRA DPU'S FORSKERE

Tid og sted:
København // 30. januar 2017 // 15.30-17.30
Aarhus // 9. februar 2017 // 15.30-17.30

Tilmelding:
edu.au.dk/Asterisk

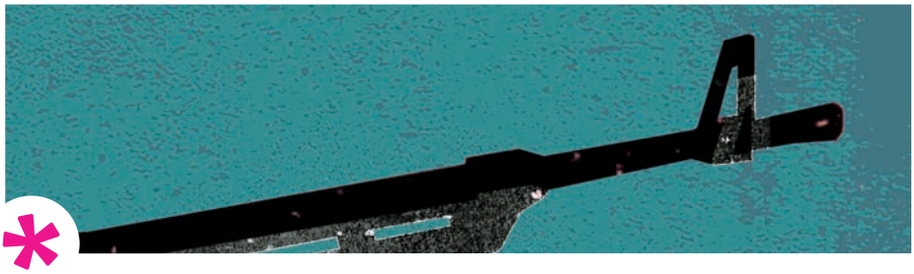

Asterisk
En asterisk er det typografiske tegn, der henleder opmærksomheden på noget, der kommer. Den er et forvarsel. Asterisken anvendes ofte i fremstillinger til at markere en reference, som uddyber hovedteksten, og som der kan følges op på. Magasinet Asterisk søger at foregribe og gå dybere ned i aktuelle debatter om uddannelse.

Asterisk er udgivet af:
DPU - Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet
Tuborgvej 164, 2400 København NV

Tegn gratis abonnement på:
www.edu.au.dk/Asterisk
ISSN: 1601-5754

DPU
AARHUS UNIVERSITET